

HOMENATGE A ANTONI FITER I ROSELL

Les 55 Màximes Andorranes comparades

Antoni Pol i Solé

Arquitecte i expresident de la SAC
aps@andorra.ad

De les Màximes

Parlar de les Màximes és parlar del *Manual Digest*.

I parlar del *Manual Digest* és parlar d'Antoni Fiter i Rossell. Antoni Fiter i Rossell, ordinenc, doctor en Dret i Veguer Episcopal el va escriure, a demanda del Consell General, fa 275 anys.

Dedicar la nostra atenció, però, a uns textos escrits fa uns tres-cents anys, pot semblar de poc interès, en una societat, la d'avui, que viu centrada en tot el que és nou i té problemes, realitats i somnis, aparentment, molt distants del temps de Fiter i Rossell.

Cert, la societat del segle XXI és d'una modernitat líquida, és a dir in-forme, que no es vol encasellar en formes sòlides estables, certes i perdurables, en paraules del filòsof Zigmunt Bauman.

Una societat globalitzadora i individualista, materialista i viscuda a partir d'instants sense continuïtat, on política i poder s'han separat generant desorientació; on domina la cultura del desarrelament, de la discontinuïtat i de l'oblit; on les persones són vistes i tractades com a clients consumidors; en una economia de l'excés, del rebuig i de l'engany; on la quantitat d'informació condueix a la manca de seqüències narratives ordenades i progressives i la fragmentació esdevé norma, en el coneixement, en el treball i en l'estil de vida; amb una vida social que està convertint-se en vida electrònica o cibervida.

El món s'ha accelerat i tot es mou molt ràpid.

Però precisament per això.

Parlar de Màximes i del *Manual Digest* és però i sobretot parlar d'andorranitat, atemporalment i en la seva continuïtat històrica.

Les quatre dimensions que acoten la realitat, tres de l'espai i una del temps, junt amb l'altra dimensió que ens acota la irrealitat, inevitable si existeix la realitat, és a dir el món dels somnis, de l'imaginari, de la virtualitat del món digital, constitueixen el marc on succeeix la vida.

I en aquest marc dimensional el guió que seguim, o gran referent que ens determina, és la cultura.

I, amb ella, aquell relat que som capaços de bastir entre tots i que serveix per a referenciar-nos, uns després dels altres, en les cinc dimensions esmentades i que conformen l'escenari vital en el qual com a actors intervenim, individualment i col·lectivament, deixant un doble rastre.

En el nostre viatge per la vida, els referents culturals, els imaginaris col·lectius, ens donen els punts d'ancoratge necessaris per tal de poder-nos situar i no perdre'ns altrament, en aquest laberint que constituïrien només els referents espai-temps (realitat tangible) i món virtual (realitat intangible).

L'assumpció de la importància de la nostra acció conscient, a nivell de construcció del relat que culturalment ens identifica, explica la necessitat d'ocupació i apropiació d'aquest marc, i com n'és de vital per entendre'ns com a societat, comunitat, i col·lectiu organitzat de persones.

Antoni Fiter i Rossell ho va entendre i va ser, que coneguem, qui va intentar i aconseguir concretar el relat de l'andorranitat per primera vegada al segle XVIII.

Andorranitat, per estar relligada a un territori amb un nom propi, Andorra.

La intenció d'Antoni Fiter i Rossell, amb l'elaboració concreta de les 55 Màximes en el Llibre 6 i darrer que conforma el *Manual Digest*, fou de "deixar â mos Patricios

una sèrie de breus *Maximas*, y reglas...per la Millor Conservació de dites Valls, y nostra comu Patria". El Llibre 6 s'encapçala amb el text "Cap.unich. *Maximas cristianas de verdadera Política, y solida prudencia, las mes utils per la conservacio del estat de las valls de Andorra*".

De tot el *Manual Digest* el sisè llibre, el darrer, presentant una sèrie de Màximes, considerades les més útils per a la conservació de l'estat de les Valls d'Andorra, pel mateix autor, són sense cap mena de dubte la part del text més atemporal i ahistòrica i per tant aquella part de text que va voler transmetre conscientment a les generacions andorranes de futur, sabent que la resta del text quedaria com una aproximació a la història d'Andorra necessària, però històrica i per tant revisable i transformable i només indirectament útil perquè la realitat del país evolucionaria i els reptes a fer front també.

Els diccionaris i vocabularis del segle abans de Fiter i Rossell consideraven la Màxima com un axioma (Torra, 1653), és a dir una proposició admesa sense necessitat de demostració per la seva evidència o també com una norma de conducta (Lacavalleria, 1696).

I és aquest sentit, de norma de conducta, el que s'ha de considerar com a rellevant del conjunt de les 55 Màximes, que va proposar Antoni Fiter i Rossell en el seu dia per a ser tingudes en compte pels prohoms, Consellers Generals o Comunal, els dirigents polítics, com a representants dels andorranos i transmissors primers i directes d'una manera de fer i de ser i d'una manera de viure.

Les 55 Màximes són l'expressió resumida de la intel·ligència col·lectiva andorranos, en definitiva de l'andorranitat, en una època determinada evidentment, perquè tot evoluciona.

Però volen ser consells vàlids per a qualsevol moment o situació perquè expressen un capteniment o manera de fer recomanable i que reflecteixen l'esperit andorrà forjat a través de segles d'història en relació a una terra i una manera de ser.

I aquest fet, va més enllà d'un conjunt de normes amb pretensions morals genèriques, tot i que les tinguin, emmarcades en la moral cristiana del moment i a l'entorn cultural, humanístic i tradicional, del territori i lloc específic d'Andorra.

La importància i l'interès pels andorranos s'evidencia en que, el *Manual Digest*, en totes les seves parts i les 55 Màximes, en concret, ha esdevingut la primera obra clàssica de pensament polític andorrà (Massa, 2000) i per aquesta raó és, sens dubte, el llibre andorrà que ha estat més estudiat, de manera intensa i aprofundida, per diferents autors.

Des de l'inici, es pot dir, s'han fet adaptacions o actualitzacions lexicals i ortogràfiques de les 55 Màximes, per a millorar-ne la comprensió, segons el moment.

Si tenim present la biografia de l'autor (Villaró, 2018), el mateix Antoni Fiter i Rossell no va poder acabar d'escriure sencer el seu manuscrit original.

Després es varen fer diverses còpies, totals o parcials (només les Màximes) adaptades, destacant per la seva divulgació especialment les dels anys 1946, 1987, 2001 i 2018.

I a més de còpies es van fer versions.

Com ho mostra fins i tot el canvi de títol fet pel *Polítar Andorrà*, d'Antoni Puig i Busquets de 1763 i les seves còpies o edicions de 1869, 1983 i 2015.

El pragmatisme i esperit d'eficàcia buscat a través del *Polítar Andorrà*, 15 anys després, que va considerar efectivament l'obra com a pròpia de tots els andorranos i no va dubtar en posar un nou títol, introduir-hi variants en les màximes 43 i 44. És a dir, va adaptar-les a les necessitats del moment, el 1763 i algun altre canvi significat a l'interior. A part de la seva dràstica reducció de l'original, *Manual Digest* de 536 pàgines, que passen a ser 438 pàgines en el *Polítar Andorrà*, tot i contenir dos capítols més, vuit en total.

Les seves reproduccions, varen quedar fixades i només es varen ajustar en lèxic i ortografia.

Totes aquestes variacions han encaixat perfectament en el caràcter intrínsec i la raó de ser del *Manual Digest*.

Tal i com ha escrit Joan Massa i Sarrado (2018), "el *Manual Digest* és un relat de la successiva experiència dels andorranos....el *Manual Digest* és anterior i posterior a Antoni Fiter i Rossell. S'ha fos amb la història d'Andorra, puix a nosaltres no ens sembla obra d'una persona, sinó tragí de generacions. Fiter i Rossell escriu a través de 1.000 mans anònimes, des del passat i des de l'avenir....".

En l'aclariment que acompanya la transcripció del *Manual Digest* de 1987 feta pel Consell General, Lídia Armengol i Vila escrivia: “*Finalment només cal precisar que si a l'esdevenidor, el M.I. Consell General acorda una nova edició del Manual Digest, amb un ventall més ampli de difusió, caldrà plantejar-se novament els criteris de transcripció i, probablement llavors, emprar els avui establerts*”.

Per un altre costat Antoni Fiter i Rossell, en els comentaris a les Màximes, en va justificar menys de 30 amb citació de fonts d'autors, normalment sempre diversos o varis, els pensaments dels quals l'havien influït o n'havia extret el contingut parcial o total de la Màxima, la qual cosa mostra realment que es tractava d'indicacions o de normes de conducta genèriques i admeses molt àmpliament, en trobar-se formulades en textos de la Bíblia o de filòsofs clàssics.

Antoni Fiter i Rossell deixa clar que “*No Escrich Cosas novas mias; sino apresas de aquells perlos quals Escrich*”. I de l'altre, per aquelles sense referències, que provenien del sentit comú o una manera de fer andorrana esdevinguda tradicional o costum.

El caràcter genèric i de sentit comú de les Màximes, exposades com a norma de conducta, fa difícil poder unir cadascuna d'elles amb una font específica, per principi, ja que és fruit de pensaments àmpliament acceptats i formulats de manera diferent des de múltiples posicions i en temps diversos i per tant ens permet, a cadascú privadament fer-ne la pròpia actualització al nostre temps, cosa que de ben segur Antoni Fiter i Rossell acceptaria, en haver-les deixat obertes o referenciades pluralment i sense referent dogmàtic en una bona part.

El mateix valor d'atemporalitat, que es vol per a les 55 Màximes, fa que ni el seu origen o autors que han citat els conceptes, ni tampoc el seu context siguin rellevants, ben al contrari, el despullament de totes les seves circumstàncies, les quines siguin, reforcen el seu missatge i capacitat d'adaptació a les sempre canviants i concretes noves situacions.

Dos-cents setanta-cinc anys després de l'aparició del *Manual Digest* allò que ens arriba, de més profund i sòlid, és la seva andorranitat.

I d'aquí aquest petit però necessari i merescut homenatge al seu autor, Antoni Fiter i Rossell.

Dels sis llibres escrits per Antoni Fiter i Rossell que el conformen, el primer de *Naturalesa, Situació, Domini, Govern i Religió*, el segon de *Justícia*, el tercer del *Consell General*, el quart de *Ceremonial*, el cinquè d'*Història*, i el sisè de *Màximes*, només aquest darrer guarda avui plena actualitat, més enllà de l'interès del conjunt a nivell polític, jurídic, institucional, històric, lingüístic...

I és així en vehicular unes consignes o maneres de fer, unes pautes de conducta, en definitiva; avui en diríem, unes instruccions de funcionament relatives a l'andorranitat, entesa aquesta com les qualitats o maneres de ser dels andorrans, amb l'objectiu últim de continuar servint a la conservació i desenvolupament de l'estat, status quo, i idiosincràsia andorrana.

Així, si els punts de partença són en Fiter i Rossell i en Puig i Busquets, el que esdevé important és la continuïtat en l'adaptació i l'evolució del text, que continua i continuarà tenint sentit, mentre hi hagi una comunitat humana que es senti identificada amb una andorranitat oberta i per tant evolutiva, adaptada als temps que li toca viure, en una invitació permanent a l'equilibri entre tradició i evolució, o diferenciació i complementarietat.

Finalment, continuar prenent com a referent el contingut i l'esperit del *Manual Digest*, també es necessari però no ja només per les institucions, els polítics o les escoles, sinó per tota la població andorrana, andorrans i residents.

Del Manual Digest

El propòsit d'Antoni Fiter i Rossell quan va fer el *Manual Digest*, acabat i datat del 1748, any de la seva mort, fou de poder atendre i respondre a la demanda de “*mos Estimats Patricios*” per tal d'escriure “*alguna Cosa de nostres Valls, quan no fos mes, que una sèrie de sos privilegis*”.

Amb una finalitat clara “*La fi, y designe particular que he tingut en la formació de esta obra, ha estat donar alguna noticia, per formar la mes Clara idea de nostres Valls, y ab ella dissipar, y destruir las Erroneas, Confusas, y perturbadas, que de elles tenian formadas molts de mos patricios*”.

És el primer text escrit que mostra l'existència d'una

andorranitat històrica, present i viva el 1748, amb una clara voluntat conscient de perpetuació futura.

El *Manual Digest* si, efectivament, és avui un retrat d'una Andorra històrica, però no només.

Del mateix, com ja va fer el *Polítar Andorrà* d'Antoni Puig i Busquets, 15 anys després, adaptant-lo a les noves necessitats de l'Andorra de finals del segle XVIII, es poden extreure molts ensenyaments. La prova en són tots els que, durant 275 anys, els andorrans n'hem extret. I per la situació del país, on ha arribat avui, es pot dir que Antoni Fiter i Rossell no es va equivocar en acceptar el repte d'escriure el *Manual Digest*.

La seva utilitat ha estat i és àmpliament reconeguda.

El *Manual Digest* és una de les soques de l'andorranitat, l'arrel o tronc del qual surten totes les branques, que any rere any es renoven o engrandeixen; i alhora és la font, sempre amb aigua, de la qual ens podem confiar per a aprovisionar-nos, quan ens faci falta, per a poder continuar el camí.

Per sort avui ja no ens cal un nou *Manual Digest*, justificatiu del què és Andorra, en l'amplitud de tot el seu contingut i concretament en la part descriptiva de la realitat jurídica-administrativa d'Andorra.

L'evolució del país (ben enfocada des del mateix *Manual Digest*) l'ha conduït a esdevenir un Estat de dret reconegut internacionalment, el Principat d'Andorra.

La qual cosa ha exigít i permès alhora poder escriure noves pàgines de la història i les institucions, tot modernitzant-les i adequant-les a les noves necessitats i als nous temps, consolidant l'edifici institucional andorrà.

I l'Estat andorrà disposa avui de mitjans que li permeten de continuar aprofundint en un millor coneixement de la seva realitat i alhora de les seves necessitats i així mirar de projectar-se al futur.

Les noves generacions de ciutadans andorrans però, degut als canvis que la globalització, l'acceleració de la vida i la tecnologia estan suposant, necessiten també referents, més que mai, sòlids però adaptables als temps i, per tant, alhora evolutius.

Si el *Manual Digest* d'Antoni Fiter i Rossell (1748) és pot afirmar que constitueix el primer manual d'andorranitat i que anava adreçat als polítics, després d'ell i gracies a ell,

avui podem dir també que *Les Valls d'Andorra*, de Bonaventura Riberaygua i Argelich (1946), suposa el primer manual d'andorranitat adreçat als andorrans adults i que *Andorra, el meu país*, de A. Aristot-A. Puigoriol-J.M. Bruguera-P. Canturri (1963), representa el primer manual d'andorranitat adreçat als escolars.

El 1946 apareix el llibre *Les Valls d'Andorra* de Bonaventura Riberaygua i Argelich, advocat i Secretari del Consell General, que justificava la seva obra escrivint en la introducció, com l'Antoni Fiter i Rossell per a corregir conceptes equivocats, "*Aquestes apuntacions sobre Les Valls d'Andorra no són més que un compendi...M'induí a escriure-les l'haver constatat en diferents ocasions conceptes equivocats atribuïts a les Valls d'Andorra; per això, he procurat extreure dades de les obres fonamentals, com són, els Manuals Digest i Polítar...Els andorrans si volem subsistir, sobretot, hem de respectar en tot temps, amb fermesa i lleialtat, els nostres Prínceps, havem de conèixer la nostra Història, l'origen del nostre poble, les nostres atribucions, usos i costums; i coneixent-los, millorarem les nostres lleis i farem respectar els nostres drets...Vivim en un moment històric de profunda i radical renovació: tots els valors socials, les forces que actuen en la vida, l'estructura política i econòmica de la Humanitat, estan sotmeses a una fonamental reorganització....Mentre les banderes de tot el món espeteguen sota el vent de la tempesta, la bandera andorrana ha d'onejar moguda per l'aire pur de la virtut, de la comprensió i del patriotisme".* Bonaventura Riberaygua i Argelich no cita explícitament les Màximes en la seva introducció, però les incorpora completes amb tots els comentaris i el prelude del llibre VI del *Manual Digest* d'Antoni Fiter i Rossell fent, segons ell "*còpia autèntica literal*".

I ho fa en l'inici de la tercera part de la seva obra dedicada a la legislació.

La primera part es destina a geografia, història, institucions públiques i Consell General.

La segona part es dedica a més sobre les institucions públiques, drets dels andorrans, autoritats judicials, ordre públic i tribunals.

I la tercera part presenta les Màximes primer, després la Legislació General derivada dels Coprínceps i després la

legislació administrativa o les ordinacions del Consell General i finalment les ordinacions de Sanctacilia i de Recognoverunt Proceres.

La posició privilegiada de les Màximes, abans de la legislació general i de l'administrativa i finalment del costum, deixa ben clar quina importància dóna a les Màximes com a criteris atemporals i idiosincràtics per al bon govern dels andorrans.

El llibre, fet pel que llavors era el Secretari del Consell General de l'època, va tenir una gran difusió entre tots els andorrans durant més de trenta anys, una generació sencera que va viure i ha estat protagonista de la transformació i tram final de la transició de la vella a la nova Andorra, produïda entre 1866 (Nova Reforma) i 1993 (Constitució).

En puc donar fe a títol personal ja que era el llibre referent d'Andorra a casa dels meus pares i padrins.

El llibre *Andorra el meu país*, en el seu preliminar, menciona al *Manual Digest*, però se'n distancia conscientment i commemora els Homes d'Andorra i els 800 anys des de la primera concòrdia signada pels andorrans amb el Bisbe d'Urgell el 1162. I en fa la següent menció, "*L'aniversari és sens dubte un fet molt llunyà. Com apareix també llunyà, encara que ja no tant, el temps en què es guardava amb tant de secret el contingut del Manual Digest. Sense pedre l'essència del desig que impulsava el Dr. Antoni Fiter i Rossell a recomanar la prudència, el temps ha fet canviar de sistema: ja no hi ha motiu de guardar aquell secret; al contrari, és convenient que tots els andorrans coneguïn la història i les característiques del seu país amb el detall necessari.*"

Entre 106 lliçons dues es dediquen al *Manual Digest* i al *Politar Andorrà*.

Les Màximes no hi seran reproduïdes si no, i només, mencionades.

La qual cosa no treu que dues de les seves tres parts segueixen en l'essència els continguts i els objectius actualitzats del *Manual Digest*.

El 1987 apareix la primera transcripció íntegra del *Manual Digest*, feta pel Consell General i en la qual el Síndic General Francesc Cerqueda i Pascuet escriu: "...una doble finalitat: per una part, contribuir al descobriment de les

arrels, de la pròpia història, per part de tots els andorrans; per una altra part, facilitar el coneixement dels usos i costums patris, que han estat i que són encara, en nombrosos supòsits, normes de dret plenament vigents".

I en el que n'és el seu pròleg o introducció, el Jutge d'Apel·lacions en Josep Maria de Porcioles i Colomer en fa una anàlisi singular i completa escrivint-hi entre altres: "*De la llibertat de l'home, Andorra n'ha fet llei suprema, a través dels usos i costums.....El Principat no és pas una petita vall enclaustrada entre muntanyes, sinó un conjunt de valls....en que els valors humans s'apleguen a través d'una ampla federació d'institucions.....Pocs pobles han relligat home i terra d'una manera tan íntima i solidària. Andorra no és un fet històric circumstancial; és...un dels exemples més destacats de pervivència històrica...És el miracle que fan terra i home quan s'uneixen en una incommovable consciència de nació. La importància de les pàtries està inseparablement lligada a llur voluntat d'ésser, a llur contingut espiritual....El problema del Principat no és de novació, sinó de renovació i d'adaptació. Enmig de l'esdevenir humà, les bases determinants d'Andorra, conserven plena vigència. Només cal institucionalitzar allò que està en l'esperit de tots i que la pròpia terra reclama, és a dir allò que el Manual Digest va saber entreveure. El passat en les Valls no és solament història, sinó present ineludible, que ens allibera i ens obre, encara avui, nous camins...."*

"*Més greu, per la seva inutilitat, ha estat voler reduir la consciència nacional andorrana, a una materialitzada voluntat col·lectiva sense contingut ideològic de fàcil acontentament, en què la consciència de nació podia ser moguda per fins estranys al seu esperit de poble lliure. Cap poble no sobreviu sense l'alè d'una íntima vocació, d'una voluntat d'ésser, d'un idealitzat sentit comunitari. Cap poble no s'ha inscrit ni ha perdurat en la història si no l'ha empès una missió col·lectiva. La vida té camins més planers en la terra plana i en les grans metròpolis. Les terres altes han estat sempre terres espiritualitzades, de fondes vocacions. I avui les terres andorranes continuen essent el missatge renovat d'un afany compartit...."*

"*És en la nostra circumstància que ens realitzem. Només en ella trobem la plenitud i Andorra, així, ha donat al seu*

dret un ample sentit institucional....Novament, un afany d'unitat, d'integració de valors, plana damunt d'Andorra, en una bàsica afirmació d'equilibri, de "neutralitat", amb plena adequació als valors de l'home, permanents en tot el seu ordenament jurídic. Si bé els Pariatges no són tot el dret constitucional d'Andorra, marcaren una direcció i obriren un camí que els valors institucionals del seu dret han sabut adaptar a l'evolució del temps, dins dels valors permanents de llur esperit. I el Manual Digest n'és encara el màxim glossador, el que més s'ha endinsat en l'ànima d'Andorra, bo i fent del seu viure un procés vital...."

"El Principat com tots els països pirinencs, adaptà un sistema polític dels anomenats "no tancats", en que el costum té un valor prevalent, fins i tot quan el dret es codifica....Res no innovà Andorra quan feu del costum la base del seu dret....El costum, per pròpia essència, no és ni l'immutable ni el versàtil, sinó la tradició viva que es renova en la poderosa decantació del temps, sota el signe del que és volgut i estable. I la sobirania s'hi recolza...."

"... Andorra ha fet de la defensa de la seva personalitat, del seu dret i de la seva immutabilitat jurídica una constant històrica. El costum, i només el costum, l'ha anat modificant en ordenada col·laboració amb el temps. Tant sols aquells qui refusen el costum com a font de vida i de dret poden qualificar les Valls d'anacronisme històric....Res no hi ha imposat a les Valls; tot és fruit de voluntats concordades. L'estudi del doctor Fiter és concloent....La cotitularitat no modifica el dret base en què recau. L'únic que altera és l'abast de les seves titularitats de disposició; si són mancomunades simples, obliguen a una actuació conjunta i unànime en tots els actes de ple domini..."

"Fou també el doctor Fiter qui donà suport a la igualtat de poders entre els dos Coprínceps. Si en l'ordre jurídic la seva conclusió podria ser discutida, és remarcable com s'anticipa a allò que l'evolució del temps havia d'imposar... Per al doctor Fiter, la conjunció dels Coprínceps amb la voluntat popular, constitueix el principi bàsic i determinant de la sobirania de les Valls...La independència no és un atribut més que afegim a l'ésser, sinó que n'és condició inseparable..."

"... Andorra de la seva independència n'ha fet una actitud permanent i l'ha afirmada entre solidaritats....Estat, nació

i poble són una realitat humana, que està més enllà dels particularismes ideològics. S'és poble, s'és nació i s'és Estat quan hi ha una vocació col·lectiva, un sistema de vivències i convivències, una llengua, un dret propi i una terra transformada materialment en el signe de l'esperit. D'això Andorra n'ha fet expressió viva, a través d'una llarga història que ha convertit el seu món físic, esquerp i difícil, en terra de pau, d'acollença i d'asil....Es evident que els Estats petits plantegen els problemes derivats de llur condició....Andorra té una consciència especial d'aquests problemes, i el Manual Digest se'n feu ressò. Així en les seves màximes demana que es visqui en pau amb França i amb Espanya; dóna normes fins per al cas d'epidèmies i estableix la necessitat d'evitar l'estada de malfactors que puguin perjudicar la pau d'Andorra i dels països veïns. D'aquesta lliçó, les Valls n'han fet costum, norma de dret i pràctica constant. És part d'allò que hem qualificat de dret immanent, del dret que està de manera permanent en la consciència del poble."

"El Manual Digest no conté un estudi doctrinal dels valors filosòfics i jurídics del règim polític de les Valls, però, amb una precisió i un abast admirables, n'analitza els supòsits de fet i llurs conseqüències jurídiques i fàctiques, en aportacions d'alt interès...Tot ho subordina a l'home, a les seves llibertats i a la seva terra: a la seva independència, a la seva unitat i a la seva continuïtat... En l'edició del Manual Digest Andorra sorgeix novament en la plenitud de la seva vida i de la seva història, i en el seu dret humanitzat, on l'equitat posseeix valors prevalents... mai fluctuant, emergeix de nou, fidel a la seva sobirania, amb invariable adhesió als seus valors, en un moment cabdal de la seva llarga i gloriosa història. I el doctor Fiter hi destaca com a part viva d'un poble, amb el ressò que tenen sempre els homes que excel·leixen en el seu si, convertits en verb de la pàtria".

L'any 2000 en la reedició del Manual Digest, del Consell General i la Fundació Caixa Bank, el Síndic General Francesc Areny i Casal escrivia que el Manual Digest era l'obra que representava "millor que qualsevol altra, l'essència de l'andorranitat."

I el Cap de Govern Marc Forné i Molné, hi escrivia "Sens dubte, l'intel·lectual andorrà més important de tostemps ha

estat el doctor Antoni Fiter i Rossell. El més important no solament per la qualitat intrínseca del Manual Digest, sinó també per la transcendència que aquesta obra seva ha tingut per a la configuració nacional i política del nostre poble”.

I altres personalitats també hi feren diferents aportacions per a la millor comprensió de l'obra.

Entre elles, l'ex-Secretari del Consell General i coordinador de l'edició Antoni Morell i Mora hi expressava, “Atansar al públic en general, i de manera especial als escolars, un llibre fonamental en la història jurídic-institucional, com el Manual Digest d'Antoni Fiter i Rossell...perquè les escoles d'Andorra vegin el Manual Digest com a cosa imprescindible per a la seva educació andorrana”.

El Representant personal del Copríncep Episcopal Nemesi Marquès i Oste hi destacava, “Al llarg de tot el llibre l Fiter i Rossell...reivindica l'originalitat de la sobirania d'Andorra. La crítica documental i històrica pot afeblir certament l'argumentació emprada; però el mèrit de Fiter i Rossell, sostenir a la meitat del segle XVIII la sobirania originària d'Andorra subsisteix igualment i, mirat retrospectivament, constitueix una utopia i un voluntarisme, que a les acaballes del segle XX han resultat profètics.”

L'ex-Cònsol i ex-Batlle Episcopal Xavier Jordana i Rossell hi recordava, “...uns dels aspectes i punts fonamentals de la sobirania...és la justícia...Al seu tractament hi dedica Antoni Fiter el llibre segon....La tradició és un esperit vivificant que inspira i dirigeix les actuacions a través del temps. Res innovà Andorra quan feu del costum la base del seu dret....Per això m'atreveixo a pensar (i a escriure) que bona part de les sàvies màximes del Manual Digest les portem sempre presents els andorrans en el subconscient. I que és en l'equilibri de facultats i en la consciència de la nostra petitesa i fins i tot de l'exigüitat que Andorra... ha consolidat i assegurat la seva pròpia vida i la seva permanència.”

El que serà Conseller General Francesc Rodríguez i Rossa hi esmentava, “La voluntat de fer un text perfectament comprensible obliga Fiter a utilitzar un llenguatge planer....que el seu tractat sigui un document pràctic.”

El doctor en dret i catedràtic de dret internacional Ramon Viñas i Farré hi considerava, “L'autor del Manual

Digest....recomana amor i veneració a la Justícia, respecte a tot individu, promoure l'educació, posar en pràctica la justícia distributiva i també recerca del bé comú...(Màximes 12-26-27-29-30-47)...la presència en els costumaris andorrans dels components que són a la base del iusnaturalisme grec i cristià, de la filosofia cristiana en que l'home es col·loca al centre de la natura, de les coses. I els drets de la persona no hi seran en el pla merament teòric, sinó que es vincularan al dret com a organització viva.”

El que serà Ministre de Cultura Pere Canturri i Montanya hi subratllava “És innegable el mèrit d'Antoni Fiter i Rossell d'ésser el primer a fer un recull de la història d'Andorra, història plagada de llegendes i llacunes, però història pròpia dels mitjans de que disposava l'autor el 1748. Gràcies al Manual Digest ens ha arribat una visió del nostre país que durant molts anys va ser l'única de que disposaven els nostres avantpassats.”

El Secretari del Representant personal del Copríncep Episcopal Joan Massa i Sarrado, hi reflexionava “El Manual Digest és... el primer viatge andorrà sobre el temps, el primer imaginari operatiu del Principat... és la primera capacitat de projectar-se en el temps, puix tots sabem que no és possible cap indagació sobre el passat sense previsió de futur... Només s'avança amb intel·ligència si s'incorpora la intel·ligència anterior... el Manual Digest forma part, d'una manera preeminent, del capital cultural del nostre país i el podem erigir com una obra clàssica del pensament polític andorrà...”

“... per viure i sobreviure hem de negociar amb la memòria i amb l'oblit. També els pobles... Necessitem saber que venim d'algun lloc, que pertanyem a un territori, a una comunitat, a un poble... el Manual Digest és un relat de la successiva experiència dels andorrans... Andorra és el que ha anat sent a través de la seva història. La identitat és un procés... que coneixem i analitzem sempre des d'una perspectiva... el Manual Digest és anterior i posterior a Antoni Fiter i Rossell... S'ha fos amb la història d'Andorra... Fiter i Rossell escriu des del passat i des de l'avenir...”

“... aquest últim llibre d'atorismes... És... on es condensa la idea, la intel·ligència i el propòsit de l'autor... el paradigma dominant d'aquest llibre de màximes és, netament, el pensament polític barroc... Hi podria ressonar Leibnitz...”

Andorra és el millor món dels possibles, essent Déu, el mes gran dels arquitectes, l'autor d'una harmonia preestablerta que conjuga llibertat i necessitat, geografia i geopolítica, esperit i natura, i fixa allò que és essencial en el destí dels pobles... Allò que dona la identitat i la legitimitat és la inalterabilitat històrica, l'estabilitat del poder, l'estabilitat del que ha passat en el país."

"Perquè solament les 29 primeres màximes estan recolzades per cites bíbliques, patristiques o clàssiques?... En el fons hi ressona encara la nova organització social proclamada per Trento, una específica construcció del discurs políticomoral des d'una concepció cristiana del món. La naturalesa, la història, la Sagrada Escripura, l'autoritat dels clàssics són així suport d'un missatge que duu a l'organització humana específica d'Andorra, i Fiter i Rossell en fa una "lectura" dirigida a l'edificació del lector... Amb l'extrapolació, l'al·legoria, la metàfora, la paràbola, les comparacions que trobem molt sovint en les màximes, Fiter i Rossell només pretén ensenyar i educar millor."

La doctora Núria Sales i Folch hi dissertava, *"Llibre de grans subtilitats, i d'alta diplomàcia, sota capa de planera senzillesa, primer veritable manual d'economia polític escrit en català, el Manual Digest de 1748 (possiblement l'obra més important escrita en la nostra llengua en tot el set-cents) ha estat definit com "el Talmud dels andorrans". Més que en el Talmud, és en el vell Testament en que certs aspectes del gran recull d'Antoni Fiter i Rossell fan pensar: llibre d'un poble, llibre-pacte, llibre-testimonis. El Manual Digest és també el llibre per antonomàsia; a les seves diferents parts hi anem retrobant una gènesi, un llibre de proverbis (les Màximes), llibre de jutges, llibre de reis, successions de consenyors, professions de fe... De la polifacètica riquesa del Manual Digest, destacaré només... la sistematització de la teoria de la doble dependència com a garantia d'independència; i, sobretot l'exaltació dels principis mesocràtics, antisenyorials, antisumptuaris també... no admeten més senyors que els dos prínceps, sobirans proindivís ("coprínceps" i "sobirans" seran expressions que s'imposaran en el segle següent)... però també ho és el rebuig de tota eventual accentuació de les seves exigències... El cas, però, és que a les antípodes del tòpic que veu en les valls una "supervivència feudal", la*

veritable especificitat de l'evolució andorrana sembla raure en una quieta, conservatòria, tenaç marxa enrere respecte a la feudalització... Marxa enrere encarnada per la subsistència del Consell de la Terra o de les Valls."

Evolució de les Màximes

Per veure l'evolució dels textos escrits de les 55 Màximes que acompanyen al *Manual Digest*, al llarg dels darrers 275 anys, s'han pres com a referència els vuit que cobreixen tot el període i es consideren els més divulgats:

- 1-Del text manuscrit del *Manual Digest* d'Antoni Fiter i Rossell, original de Casa Rossell d'Ordino, del 1748.
- 2-Del text manuscrit del *Polítar Andorrà* d'Antoni Puig i Busquets, original del Consell General, de 1763.
- 3-Del text transcrit del *Polítar Andorrà*, còpia de 1869, en edició de la Conselleria d'Educació i Cultura, del 1983.
- 4-Del text transcrit de les Màximes del *Manual Digest*, reproduïdes al llibre *Les Valls d'Andorra* per B. Riberaygua i Argerich, del 1946.
- 5-Del text transcrit del *Manual Digest* del Consell General, en edició del Consell General del 1987 (reimprès per la Fundació CaixaBank, del 2000).
- 6-Del text transcrit del manuscrit de les Màximes del *Manual Digest* de Casa Rossell, en edició del Govern, del 2001.
- 7-Del text transcrit del *Polítar Andorrà*, en edició del Consell General, del 2015.
- 8-Del text transcrit del manuscrit del *Manual Digest* de Casa Rossell, en edició del Consell General i Aloma, del 2018.

Com es pot veure la primera reproducció de les Màximes i divulgació important al públic en general és del 1946, 198 anys després de la primera aparició.

I després ja es tracta del *Polítar Andorrà* sencer el 1983, 220 anys després i el *Manual Digest* 239 anys després.

Els darrers anys la intensitat de la recuperació el 2000, el 2001, el 2015 i el 2018, mostren l'interès en relació directa, segurament, a la necessitat de preservació de la idiosincràsia andorrana davant la globalització.

Per a una més ràpida i fàcil identificació es reproduïx cada Màxima, dels diferents vuit textos, en el mateix ordre que

l'expressat a continuació i amb el tipus de grafia diferent. I per simplificar, igualment, no es reproduïen els comentats que acompanyen a les Màximes.

(1748) Màximes del Manual Digest, d'Antoni Fiter i Rossell segons edició parcial reproduint text original per Govern el 2001 del manuscrit de Casa Rossell.

(Perspectiva Editorial Cultural S.A. - Aura Comunicació/ Marc Forné i Molné)

(1763) Màximes del Politar Andorrà, d'Antoni Puig i Busquets, reproduint text original del manuscrit del Consell General.

(Reproducció telemàtica del manuscrit complet per l'Arxiu Nacional d'Andorra)

(1869) Màximes del Politar Andorrà, d'Antoni Puig i Duran, divulgades segons edició completa transcrita el 1983 de l'exemplar còpia feta per pel Copríncep Josep Caixal i Estradé i guardada al Col·legi d'Advocats de Barcelona.

(Lidia Armengol i Vila, Manuel Mas i Ribó, Antoni Morell i Mora/ Marc Vila i Riba)

(1946) Màximes del Manual Digest d'Antoni Fiter i Rossell divulgades segons "còpia autèntica literal" en edició transcrita dins Les Valls d'Andorra, de Bonaventura Riberaygua i Argelich.

(1987) Màximes del Manual Digest, d'Antoni Fiter i Rossell, divulgades segons edició completa reproduïda, transcrita i comentada i reedició d'aquesta darrera (2000) de l'exemplar còpia del Consell General.

(Lidia Armengol i Vila amb Antoni Armengol i Aleix, Josep Caldas i Nogué, Maria Eulàlia Geli i Capdevila, Esteve López i Montanya, Joan Massa i Sarrado, Antoni Morell i Mora/ Francesc Cerqueda i Pascuet/ Josep Maria de Porcioles i Colomer) pel 1987.

(Antoni Morell i Mora amb Pere Canturri i Montanya, Xavier Jordana i Rossell, Nemesi Marqués i Oste, Joan Massa i Sarrado, Francesc Rodríguez i Rossa, Núria Sales i Folch i Ramon Viñas i Farré/ Francesc Areny i Casal/ Marc Forné i Molné/ Pere Roquet i Ribó) pel 2000.

(2001) Màximes del Manual Digest, d'Antoni Fiter i Rossell, segons edició parcial del text transcrit per Govern del manuscrit de Casa Rossell.

(Perspectiva Editorial Cultural S.A. - Aura Comunicació / Marc Forné i Molné)

(2015) Màximes del Politar Andorrà, d'Antoni Puig i Busquets, divulgades segons edició completa del text transcrit de l'exemplar del Consell General.

(Ignasi J. Baiges i Jardí/ Vicenç Mateu i Zamora/ Jordi Buyreu i Juan/ Pau Castell i Granados)

(2018) Màximes del Manual Digest, d'Antoni Fiter i Rossell, divulgades segons edició completa adaptada de l'original de Casa Rossell.

(Albert Villaró i Boix/ Vicenç Mateu i Zamora/ Joan Massa i Sarrado)

Maxima 1. Suma veneració ala exellencia, y magestat de Deu al qual de presisa obligacio se deu servir ab lo degut culto, com a tant gran Princep, y Sobera monarca de tot lo criat.

(Eclesiàstic de la Bíblia, Adversus Colotem de Luci Mestri Plutarco)

Maxima 1 Summa Veneració á la Magestat de Deu, á qui se deu servir ab lo degut culto com á Princep, y Monarca de tot lo criat.

MÀXIMA 1-Suma veneració á la Megestat de Deu, á qui se deu servir ab lo degut culto com á Princep y Monarca de tot lo creat.

MÀXIMA 1.-Suma veneració a la excelencia y Magestat de Deu al qual de precisa obligació se deu servir ab lo degut culto, com a tant gran Príncipe y Soberà Monarca de tot lo criat.

Maxima 1.Suma Veneracio ala Excellencia, y Magestat de Deu al qual de pressisa Obligacio se deu servir ab lo degut Culto, com atant gran Princep, y Sobera Monarcade tot lo Criat.

Màxima 1 Suma veneració a l'excel·lència i magestat de Déu, al qual de presisa obligació se deu servir amb lo degut culto, com a tant gran príncep i soberà monarca de tot lo criat.

Màxima 1. Summa veneració a la magestat de Déu, a qui se deu servir ab lo degut culto com a príncep y monarca de tot lo criat.

MÀXIMA 1 Suma veneració a l'excel·lència i majestat de Déu, al qual, de precisa obligació, se deu servir ab lo degut culto com a tan gran príncep i soberà monarca de tot lo criat.

Maxima 2. Sumo cuidado al culto dela religio Catolica Romana, y en buscar en totes les cosas primer la honra de Deu.

(Digest d'Aureli Papinià, De civitate Dei de Sant Agustí d'Hipona)

Maxima 2-Summo cuidado al culto de la Religió Catholica Romana, y buscár en totas cosas primer la honrra de Deu.

(MÀXIMA) 2. Sumo cuidado al culto de la Religió Cathólica Romana, y buscar en totas cosas primer la honra de Déu.

MÀXIMA 2-Sumo cuidado al Culto de la Religió Catholica, Romana, y en buscar en totas las cosas primer la honrra de Deu.

Maxima 2. Sumo Cuidado al Culto dela Religio Catholica Romana, y en buscar entotas las Cosas primer la honrra de Deu.

Màxima 2 Sumo cuidado al culto de la religió cathòlica romana i en buscar en totas las cosas primer l'honrra de Déu.

Màxima 2. Summo cuidado al culto de la religió cathòlica romana y buscar en totas cosas primer la honrra de Déu.

MÀXIMA 2 Sumo cuidado al culto de la religió catòlica romana i en buscar en totes les cosas primer l'honra de Déu.

Maxima 3. No tractar, ni resoldrer cosa contra la Lley de Deu sia per lo que sia.

(Salms de la Bíblia)

(Màxima) 3-No tractár, ni resoldrer cosa contra la lleÿ de Deu, sie per lo que sie.

(MÀXIMA) 3.No tractar ni resoldrer cosa contra la lley de Deu.

MÀXIMA 3.-No tractar, ni resoldrer cosa contra la lley de Deu, sia per lo que sia.

Maxima 3.No tractar, ni resoldrer Cosa contra la lley de Deu, sia perlo que sia.

Màxima 3 No tractar ni resoldre cosa contra la llei de Déu, sia per lo que sia.

(Màxima) 3.No tractar ni resòldrer cosa contra la lley de Deu, sie per lo que sie.

MÀXIMA 3 No tractar ni resoldre cosa contra la llei de Déu, sia per lo que sia.

Maxima 4. Mostrarse lo concell, y comu delas Valls, insigne protector dels Temples, y ministros de Deu.

(In acta apostolorum...i Epistola ad Hebreos de Joan Crisòstom / Idea del buen pastor..de Francisco Núñez de Cepeda)

(Màxima) 4-Se há de mostrár sempre lo concell Insigne Protector dels Temples, y Ministres de Deu.

(MÀXIMA) 4. Se ha de mostrar sempre lo Concell insigne Protector dels Temples y Ministres de Deu.

MÀXIMA 4.-Mostrarse lo Concell y Comú de les Valls, insigne protector dels temples y ministros de Deu.

Maxima 4. Mostrarse lo Concell, y Comu delas Valls, insigne protector dels temples, y ministros de Deu.

Màxima 4 Mostrar-se lo Consell i Comú de las Valls, insigne protector dels temples i ministros de Déu.

(Màxima) 4 .Se ha de mostrar sempre lo Concell insigne protector dels temples y ministros de Déu.

MÀXIMA 4 Mostrar-se lo Consell i Comú de les Valls insigne protector dels temples i ministros de Déu.

Maxima 5. Obrar sempre en tot ab rectitut de intencio, y tenir-la sempre per nivell del govern, y regiment.

(Margaritum spirituale de Lodewijk Van Blois/ Paulus ad Corintios de la Bíblia/ Eclesiàstic de la Bíblia)

(Màxima) 5-Obrár sempre ab Recta intenció, y tenirla sempre per nivell del govern, y regimen.

(MÀXIMA) 5.Obrar sempre ab recta intenció y tenirla sempre per nivell del govern y regimen.

MÀXIMA 5.-Obrar sempre entot ab rectitut de intenció y tenirla sempre per nivell del gòbern y regimen.

Maxima 5.Obrar sempre entot ab rectitut de intencio, y tenirla sempre per nivell del govern, y regimen.

Màxima 5 Obrar sempre en tot amb rectitut d'intenció i tenir-la sempre per nivell del govern i regimen.

(Màxima) 5.Obrar sempre ab recta intenció y tenir-la sempre per nivell del govern y regimen.

MÀXIMA 5 Obrar sempre en tot ab rectitut d'intenció i tenir-la sempre per nivell de govern i regiment.

Maxima 6.Escullir per las empresas, y empeños los homens mes integros, discretos, y experimentats.

(Màxima) 6-Escullir per totas empresas, y empenyos, los homens mes integros, discretos, y experimentats.

(MÀXIMA) 6.Escullir per totas empresas y empeños los homens mes integros, discretos y experimentats.

MÀXIMA 6.-Escullir per las empresas y empeños, los homens mes integros, discretos y experimentats.

Maxima 6.Escullir per las Empresas y Empeños los homens mes integros, discretos y Experimentats.

Màxima 6 Escullir per las empresas i empenyos los hòmens més íntegros, discretos i experimentats.

(Màxima) 6.Escullir per totas empresas y empeños los hòmens més íntegros, discretos y experimentats.

MÀXIMA 6 Escollir per les empreses i empenyos los hòmens més íntegros, discretos i experimentats.

Maxima 7.En tots los negocios arduos, despues de aver suplicat a Deu sa santa gracia; valerse ab tota discrecio dels concells de personas experimentadas, doctas, y exemplars.

(Proverbis i Eclesiàstic de la Bíblia)

(Màxima) 7-En tots los negocios arduos, despues de haver suplicat á Deu per sa gracia, valerse ab discreció dels concells de homens experimentats, doctes, y de exemplars.

MÀXIMA 7.En tots los negocios arduos, despues de haber suplicat á Deu per sa gracia, valerse ab discreció dels concells de homens experimentats, doctes y de exemplars.

MÀXIMA 7-En tots los negocios arduos despues de haver suplicat a Deu sa santa gracia; valerse ab tota discreció dels concells de personas experimentadas, doctas y exemplars.

Maxima 7.Entots los negocios arduos, despues de haver suplicat a Deu sa Santa gracia; valerse ab tota discrecio dels Concells de personas Experimentadas, y Exemplars.

Màxima 7 En tots los negocios arduos, después d'aver suplicat a Déu sa santa gràcia, valer-se amb tota discreció dels concells de personas experimentadas, doctas i exemplars.

(Màxima) 7.En tots los negocios àrduos, después de haver suplicat a Déu per sa gràcia, valer-se ab discreció dels

consells de hòmens experimentats, doctes y de exemplars.

MÀXIMA 7 En tots los negocios àrduos, después d'haver suplicat a Déu sa santa gràcia, valer-se amb tota discreció dels consells de personas experimentadas, doctes i exemplars.

Maxima 8.Examinar los negocios, y cosas de espacio tant, que se puga, determinarlas ab madur consell; pero determinadas executarlas ab prestesa, en averhi conjuntura.

(Bellum Catilinarium de Gai Sal-Iusti)

(Màxima) 8-Examinar los afers, y negocios en espacio, determinarlos ab madur consell, y determinats que sien executarlos ab la prestesa se puguen.

(MÀXIMA) 8.Examinar los afers y negocios en espacio, determinarlos ab madur consell, y determinats que sian, executarlos ab prestesa se pugue.

MÀXIMA 8.-Examinar los negocios y cosas de espacio, tant que se puga, determinarlas ab madur consell; pero determinadas executarlas ab prestesa, en averhi conjuntura.

Maxima 8.Examinar los negocios, y Cosas de Espacio tant, que se puga, determinarlas ab madur Consell; pero determinados Executarlas ab prestesa, en averhi Conjuntura.

Màxima 8 Examinar los negocios i cosas de espacio, tant que se puga, determinar-les amb madur consell però determinadas, executar-les amb prestesa en aver-hi conjuntura.

(Màxima) 8.Examinar los afers y negocios en espacio, determinar-los ab madur consell y, determinats que sien, executar-los ab la prestesa se pugue.

MÀXIMA 8 Examinar los negocios i cosas de espacio, tant que se puga, determinar-les ab madur consell, però determinadas, executar-les ab prestesa, en aver-hi conjuntura.

Maxima 9.Coneixer ab prudencia (que es la virtud, que regla las demes) las inclinacions, y propiedades delas personas delas quals se aja de valer per algun negoci, o empeño.

(Màxima) 9-Coneixer ab prudencia les propietats de les Persones, de les que se agessin de valer per algun negossi, ó empenyo.

(MÀXIMA) 9.Coneixer ab prudencia les propietats de les Persones, de les que se hagen de valer per algun negoci o empenyo.

MÀXIMA 9.-Coneixer ab prudencia (que es la virtut que regla las demás) las inclinacions y propietats de las personas de las quals se aja de valer per algun negoci ó empenyo.

Maxima 9.Coneixer ab prudencia (que es la virtut, que regla las demes) las inclinacions, y propietats delas personas delas quals se aja de valer, per algun negoci o Empenyo.

Màxima 9 Conèixer amb prudència (que és la virtut que regla las demás) las inclinacions i propietats de las personas de las quals se aja de valer per algun negoci o empenyo.

(Màxima) 9.Conèixer ab prudència les propietats de les persones, de les que se agen de valer per algun negossi o empenyo.

MÀXIMA 9 Conèixer ab prudència (que és la virtut que regla les demás) les inclinacions i propietats de les persones de les quals s'haja de valer per algun negoci o empenyo.

Maxima 10.Vetllar ab cuidado, y discrecio sobre las personas escullidas per Sindichs, per lo govern, y maneig dels negocis.

(Màxima) 10-Vetllar ab cuydado, y discreció sobre les Persones escullides per Sindichs, per lo govern, y maneig dels negocis.

(MÀXIMA) 10.Vetllar ab cuidado y discreció sobre les personas escullidas per Sindichs per lo govern y maneig dels negocis.

MÀXIMA 10.-Vetllar ab cuidado y discreció sobre las personas escullidas per Sindichs, per lo govern y maneig dels negocis.

Maxima 10.Vetllar ab Cuidado, y discrecio sobre las personas Escullidas per Sindichs, per lo govern, y maneig dels negocis.

Màxima 10 Vetllar amb cuidado i discreció sobre las personas escullidas per síndichs, per lo govern i maneig dels negocis.

(Màxima) 10.Vetllar ab cuydado y discreció sobre les personas escullides per síndichs per lo govern i maneig dels negocis.

MÀXIMA 10 Vetllar ab cuidado i discreció sobre les personas escollides per síndics, per lo govern i maneig dels negocis.

Maxima 11.No deixar molt temps en lo govern, y maneig de las cosas a aquella persona dela, qual se tinga mala satisfacció, fundada en justa, y probada raho.

(Màxima) 11-No deyxar molt temps en lo maneig de les cosas á aquella persona de qui se tinga mala satisfacció, fundada en justa, y probada rahó en son govern.

(MÀXIMA 11.No deixar molt temps en lo maneig de les cosas á aquella persona de qui se tinga mala satisfacció, fundada en justa y probada rahó en son govern.

MÀXIMA 11.-No deixar molt temps en lo govern y maneig de las cosas a aquella persona de la qual se tinga mala satisfacció, fundada en justa y probada rahó.

Maxima 11.No deixar molt temps enlo govern, y maneig delas Cosas a aquella persona dela qual se tinga mala satisfaccio, fundada enjusta, y provada raho.

Màxima 11 No deixar molt temps en lo govern i maneig de las cosas a aquella persona de la qual se tinga mala satisfacció, fundada, enjusta i provada raó.

(Màxima) 11.No deyxar molt temps en lo maneig de les cosas a aquella persona de qui se tinga mala satisfacció, fundada en justa y probada rahó en son govern.

MÀXIMA 11 No deixar molt temps en lo Govern i maneig de les cosas a aquella persona de la qual se tinga mala satisfacció, fundada en justa i provada raó.

Maxima 12.Coneixer las inclinacions, y humors delas personas ab las quals se deu tractar, tentar lo vado antes y lo pols als negocis, mirar, y atendre les circumstancias del temps.

(Màxima) 12-Coneixer aÿxi mateyx las inclinacions, y humórs de aquells ab qui se deu tractar, tentán lo vado, y pols als negocis, mirar, y atendre les circumstancias del temps.

Màxima 12.-Coneixer així mateix la inclinació y humors de aquells a qui se deu tractar, tentar lo vado y pols als negocis, mirar y atendre les circumstancies del temps.

(MÀXIMA 12.-Coneixer las inclinacions y humors de las personas ab las quals se deu tractar, tentar lo vado y lo pols al negoci, mirar y atendre las circumstancies del temps.

Maxima 12.Coneixer las inclinacions, y humors delas personas ab las quals se deu tractar, tentar lo vado, y lo pols als negocis, mirar, i atendre las Circunstancias del temps.

Màxima 12 Conèixer las inclinacions i humors de las personas amb las quals se deu tractar, tentar lo vado i lo pols als negocis, mirar i atendre las circumstàncies del temps.

(Màxima) 12.Conèixer ayxí mateyx las inclinacions y humors de aquells a qui se deu tractar, tentar lo vado y pols als negocis, mirar y atèndrer les circumstàncies del temps.

MÀXIMA 12 Conèixer les inclinacions i humors de les persones ab les quals se deu tractar, tentar lo vado i lo pols als negocis, mirar i atendre les circumstàncies del temps.

Maxima 13.Gastar quant sia menester gastar, y ahorrar o estreñer los gastos en lo demes temps.

(Proverbia)

(Màxima) 13-Gastár quant sie menestér, y estalviár en lo demás temps.

(MÀXIMA) 13.Gastar quan sia menester y estalviar en lo demás temps.

MÀXIMA 13.Gastar quant sia menester gastar y ahorrar ó estreñer los gastos en lo demes temps.

Maxima 13.Gastar quan sia menester gastar, y ahorrar, o Estreñer los gastos, enlo demes temps.

Màxima 13-Gastar quant sia menester gastar i ahorrar o estrènyer los gastos en lo demás temps.

(Màxima 13 Gastar quan sia menester y estalviar en lo demás temps.

MÀXIMA 13 Gastar quan sia menester gastar, i ahorrar o estrènyer los gastos en lo demás temps.

Maxima 14.Ala Justicia se deu tenir sempre gran amor, y veneracio; Procurar, que esta gloriosament regnie en las Valls; pues sempre es lo fonament de sa conservacio.

(Instituta de Justinià/Saviesa, Salm, Proverbis, Deuteronomi i Eclesiàstic de la Bíblia/Opera omnia...de Flavi Magne Aureli Cassiodor)

(Màxima) 14-Lo gran amór, y veneració á la Justicia, y procurár que esta regnie en Les Valls, pues sempre es lo fonament de sa concervació.

(MÀXIMA) 14.Lo gran amor y veneració á la justicia, y procurar que esta regne en les Valls, pues sempre es lo fonament de sa conservació.

MÀXIMA 14.-A la Justicia se deu tenir sempre gran amor y veneració; procurar que esta gloriosament regnie en las Valls; pues sempre es lo fonament de sa conservació.

Maxima 14.Ala Justicia se deu tenir sempre gran amor, y veneracio; Procurar que esta gloriosament regnie enlas Valls; pues sempre es lo fonament desa Conservacio.

Màxima 14 A la justícia se deu tenir sempre gran amor i veneració, procurar que esta gloriosament regni en las valls, pues sempre és lo fonament de sa conservació.

(Màxima) 14.Lo gran amor y veneració a la justicia y procurar que esta regne en les Valls, pues sempre és lo fonament de sa concervació.

MÀXIMA 14 A la justicia se deu tenir sempre gran amor i veneració;procurar que esta gloriosament règnie a les Valls, pues sempre és lo fonament de sa conservació

Maxima 15 Donar la ma, y auxiliar ala Justicia ab forsas, y diners quant sia menester; pues tot redundanda en benefici dela terra.

(Eclesiàstic de la Bíblia)

(Màxima) 15-Donár la ma, y auxiliár á la Justicia ab forsas, y diners quant sie menester, pues tot redundanda en benefici de la terra.

(MÀXIMA) 15.Donar la má y auxiliar á la justicia ab forsas y diners quant sia menester, pues tot redundanda en benefici de la terra.

MÀXIMA 15.Donar la ma y auxiliar a la Justicia ab forsas y diners quant sia menester, pues tot redundanda en benefici de la terra.

Maxima 15. Donar la mà, y auxiliar ala Justicia ab forsas, y diners quant sia menester: pues tot redunda en benefici de la terra.

Màxima 15 Donar la mà i auxiliar a la justícia amb forsas i diners quant sia menester pues tot redunda en benefici de la terra.

(Màxima) 15. Donar la mà y auxiliar a la justícia ab forsas y diners quant sie menester, pues tot redunda en benefici de la terra.

Màxima 15 Donar la mà i auxiliar a la justícia ab forces i diners quan sia menester, pues tot redunda en benefici de la terra.

Maxima 16. No permetrer, ni tolerar dissolucions, sinos cuidar, que se castiguen exactament.

(Màxima) 16- No permetrer ni tollerár dissolucions, sinos cuydar que se castiguen.

(MÀXIMA) 16. No permetrer ni tolerar disolucions, sinos cuidar que se castiguen exactament.

MÀXIMA 16.- No permetrer ni tolerar dissolucions, sinos cuidar que se castiguen exactament.

Maxima 16. No permetrer, ni tolerar dissolucions, sinos Cuidar, que se Castiguen Exactament.

Màxima 16 No permetrer ni tolerar dissolucions sinos cuidar que se castiguen exactament.

(Màxima) 16. No permètrer ni tollerár dissolucions, sinós cuydar que se castiguen.

MÀXIMA 16 No permetre ni tolerar dissolucions, sinós cuidar que se castiguen exactament.

Maxima 17. Cuidar, y interessarse, no sols en que se castiguen los defectes, y crims graves, sino tambe los mes leves, y lleugers a fi de precavir aquells.

(Gènesi, Saviesa, Reis 1 i Proverbis de la Bíblia/ Historiarum de Occidentali... de Carlo Sigonio/ De Ira de Luci Anneu Sèneca)

(Màxima) 17- Cuydar, y Interessár no sols que se castiguen los delictes graves, si tambe los leves.

(MÀXIMA) 17. Cuidar é interessar no sols que se castiguen los delictes graves, si que també los leves.

MÀXIMA 17.- Cuidar y interesarse no sols en que se castiguen los defectes y crims graves, sinó tambe los mes leves y lleugers, a fi de precavir aquells.

Maxima 17. Cuydar, y interessarse, no sols en que se Castiguen los defectes, y Crims graves, sino tambe los mes leves, y lleugers a fi de precavir aquells.

Màxima 17 Cuidar i interessar-se no sols en que se castiguen los defectes i crims graves sinó també los més leves i lleugers a fi de precavir aquells.

(Màxima) 17. Cuydar y interessar no sols que se castiguen los delictes graves, si també los leves.

MÀXIMA 17 Cuidar i interessar-se, no sols en que se castiguen los defectes i crims graves, sinó també los més leves i lleugers, a fi de precavir aquells.

Maxima 18. Fugir sempre contencions ab los ministres dels Prínceps, y evitar enfadosas disputas de Jurisdiccions.

(Màxima) 18- Fugir sempre contencions ab los ministres dels Prínceps, y evitar enfadosas disputas de Jurisdiccions.

(MÀXIMA) 18. Fugir sempre contencions ab los Ministres dels Prínceps y evitar enfadosas disputas de jurisdiccions.

MÀXIMA 18.- Fugir sempre contencions ab los ministres dels Prínceps, y evitar enfadosas disputas de Jurisdiccions.

Maxima 18. Fugir sempre, Contencions ab los Ministres dels Prínceps, y Evitar Enfadosas disputas de Jurisdiccions.

Màxima 18 Fugir sempre contencions amb los ministres dels prínceps i evitar enfadosas disputas de jurisdiccions.

(Màxima) 18. Fugir sempre contencions ab los ministres dels prínceps y evitar enfadosas disputas de jurisdiccions.

MÀXIMA 18 Fugir sempre contencions ab los ministres dels prínceps i evitar enfadoses disputes de jurisdiccions.

Maxima 19. Desvetllarse, en que en los pobles no se arraiguen bandos y enemistats, antes be reduir a tots a una santa, y cristiana Pau.

(Evangeli de St. Lluc i Salmes de la Bíblia/ Breviarum in psalmos de St. Jeroni/ Panegyricus Traiano... de Gai Plini Cecili Segon)

(Màxima) 19- Desvetllarse que en los Pobles no se formien Bandos, y Enemistats, ans be reduir á tots en una Christiana pau.

(MÀXIMA) 19. Desvetllarse que en los Pobles no se formien Bandos y Inemistats, ans be reduir á tots en una cristiana pau.

MÀXIMA 19.-Desvetllarse en que los pobles no se arraigen vandos y enemistats, antes be reduir a tots a una santa y cristiana pau.

Maxima 19.Desvetllarse en que los Pobles no se arraigen Vandos, y Enemistats, antes be reduir atots a una Santa y Cristiana Pau.

Màxima 19 Desvetllar-se en que en los pobles no se arraigen bandos i enemistats antes bé reduir a tots a una santa i cristiana pau.

(Màxima) 19.Desvetllar-se que en los pobles no se fórmién bandos y inemistats, ans bé reduir a tots en una cristiana pau.

MÀXIMA 19 Desvetllar-se en que los pobles no s'arraigen bandos i enemistats, antes bé, reduir a tots a una santa i cristiana pau.

Maxima 20.Seguir los lloables estils dels antipassats, regla segura per no errar.

(Commentatariorum in Jeremiam...de St. Jeroni/Proverbis i Eclesiàstic de la Bíblia)

(Màxima) 20.Seguir los costums lloables, y estils dels antepassats, regla segura per no errar.

(MÀXIMA) 20.Seguir los costums lloables y estils dels Antepassats, regla segura per no errar.

MÀXIMA 20.-Seguir los lloables estils dels antepassats regla segura per no errar.

Maxima 20.Seguir los lloables Estils dels antipassats regla segura per no Errar.

Màxima 20 Seguir los lloables estils dels antipassats; regla segura per no errar.

(Màxima) 20.Seguir los costums lloables y estils dels antepassats, regla segura per no errar.

MÀXIMA 20 Seguir los lloables estils dels antipassats, regla segura per no errar.

Maxima 21.Conservar las antigallas, tant se pugá; porque encaraque algunas pareixen a primera vista ridiculas, esperque no penetram be sa finesa.

(De beneficiis de Luci Anneu Sèneca/Libro primo verarum...de Llucià de Samòsata/Epístola 174 de Bernat de Claravall)

(Màxima) 21.Concervár las antigállas tan que se puguen, y encaraque algunas apareyxen ridicules, es porque no penètran be sa finèsa.

(MÀXIMA) 21.Conservar les antigalles, tan que se pugá, y encara que algunas apareixen ridicules es perquè no penetram be sa finesa.

MÀXIMA 21.-Conservar las antigallas, tant se pugá, porque encara que algunas pareixen a primera vista ridiculas, es porque no se penetra be sa finesa.

Maxima 21.Conservarlas antigallas, tant sepuga; porque encaraque algunas pareixen a primer vista ridiculas, es porque no penetram be sa finesa.

Màxima 21 Conservar las antigallas tant se pugá perquè encara que algunas pareixen, a primer vista, ridículas, és perquè no penetram bé sa finesa.

(Màxima) 21.Conservar las antigallas tan que se pugue, y encara que algunas apareyxen ridícules és perquè no penetran bé sa finesa.

MÀXIMA 21 Conservar les antigalles tant se pugá; perquè encara que algunas pareixen a primer vista ridícules, és perquè no penetram bé sa finesa.

Maxima 22.No multiplicar estatuts, ordinacions, ni arrestos, sino conservarse exactament (en tant se pugá) ab los antichs y sabuts, quals deu ser guardats ab tot rigor.

(Màxima) 22.No multiplicar estatuts arrestos, ni ordinacions, sino concervarse exactamen (quant se pugue) en los antichs, y sabuts, que deuhén ser guardats ab tot rigór.

(MÀXIMA) 22.No multiplicar estatuts, arrestos ni ordinacions, sino conservarse exactamen (quan se pugá) en los antichs y sabuts que deuhén ser guardats ab tot rigor.

MÀXIMA 22.-No multiplicar estatuts, ordinacions, ni arrestos si nos conservarse exactament (en tant se pugá) ab los antichs y sabuts, quals deu ser guardats ab tot rigor.

Maxima 22.No multiplicar Estatuts, Ordinacions, ni arrestos sino conservarse exactament (entrant sepuga) ab los antigús y sabuts, quals deu ser guardats ab tot rigor.

Màxima 22 No multiplicar estatuts, ordinacions ni arrestos sinó conservar-se exactament (en tant se pugá) amb los antichs i sabuts, quals deu ser guardats amb tot rigor.

(Màxima) 22.No multiplicar estatuts, arrestos ni ordinacions, sinó conservar-se exactamén (quant se pugue) en los antichs y sabuts que dehuen ser guardats ab tot rigor.

MÀXIMA 22 No multiplicar estatuts, ordinacions ni arrestos, sinós conservar-se exactament (en tant se puga) ab los antics i sabuts, quals deu ser guardats ab tot rigor.

Maxima 23.Obeir sempre als mandatos superiors; pero interessarse en que per aquells , no se fassan moltes lleis, sino observar las antigas ab las quals se ha viscut en pau fins al temps present.

(Epistolae Theodoricianae...de Cassiodor de Sicília/De rescriptis)

(Màxima) 23-Obeir sempre als mandatos superiors, però interessarse en que per aquells no se fassan moltes lleys, sinó observar les antigues, ab les quals se há viscut en pau fins al temps present.

(MÀXIMA 23.Obeir sempre als mandatos superiors, però interessarse en que per aquells no se fassan moltes lleys, sino observar les antigues ab les quals se ha viscut en pau fins al temps present.

MÀXIMA 23.-Obeir sempre als mandatos superiors; pero interesarse en que per aquells, no se fassan moltes lleys, sino observar las antigas ab las quals se ha viscut ab pau fins al temps present.

Maxima 23.Obeir sempre als mandatos Superiors; pero interessarse enque per aquells, no se fassan moltes lleis, sino Observar las antigas ab las quals se ha viscut enpau fins al temps present.

Màxima 23 Obeir sempre als mandatos superiors però interessar-se en que per aquells no se fassan moltes lleis sino observar las antigas amb las quals se ha viscut en pau fins al temps present.

(Màxima) 23.Obeir sempre als mandatos superiors, però interesarse en què per aquells no se fassan moltes lleys, sinó observar les antigues ab les quals se ha viscut en pau fins al temps present.

MÀXIMA 23 Obeir sempre als mandatos superiors, però interessar-se en que per aquells no se fassen moltes lleis, sinós observar les antigues ab les quals s'ha viscut en pau fins al temps present.

Maxima 24.etllar ab cuidado sobre las nesesitats dela terra, remediarias, y prevenirias.

(Salms de la Bíblia/In omnes psalmos...de Roberto Belarmino)

(Màxima) 24-Vetllar ab cuidado sobre les necessitats de la terra, remediarias, y prevenirias del millor modo se pugue. (MÀXIMA) 24.Vetllar ab cuidado sobre les necessitats de la terra, remediarias y prevenirias del millor modo se puga.

MÀXIMA 24.-Vetllar ab cuidado sobre las necessitats de la terra, remediarias y prevenirias.

Maxima 24.Vetllar ab cuidado sobre las necessitats de la terra remediarias, y prevenirias.

Màxima 24 Vetllar amb cuidado sobre las necessitats de la terra, remediarias i prevenir-les.

(Màxima) 24.Vetllar ab cuidado sobre les necessitats de la terra, remediarias y prevenir-les del millor modo se pugue.

MÀXIMA 24 Vetllar ab cuidado sobre les necessitats de la terra, remediaries i prevenir-les.

Maxima 25.Procurar, que los Individuos delas valls cultivian sas terras; a fi de que ellas estigan abastadas, la primera cosa de blat. Es consecraria de la maxima antecedent.

(De republica de Nicolaus Biesius/Praelectiones in duodecim...de Antonio Pérez/Epistule morales...de Luci Anneu Sèneca/Gènesi de la Bíblia)

(Màxima) 25-Procurar que los individuos cultivien ses terres porque Les Valls tinguen los manteniments, mes que mes de blat; es concecraria de la maxima 29, seguent.

(MÀXIMA) 25.Procurar que los Individuos cultivien ses terres porque les Valls tinguen sos mantenimens, mes que mes de blat. Es consecraria de la maxima precedent.

MÀXIMA 25.-Procurar que los individuos de las Valls cultivian sas terras; a fi de que ellas estigan abastadas, la primera cosa de blat. Es consecutoria de la maxima antecedent.

Maxima 25.Procurar que los individuos delas Valls Cultivian sas terras; a fi de que de ellas estigan abastadas, la primera Cosa de blat. Es Consecutoria dela maxima antecedent.

Màxima 25 Procurar que los individuos de las valls cultivan sas terras a fi de que ellas estigan abastadas, la primera cosa de blat. És consecutòria de la màxima antecedent.

(Màxima) 25. Procurar que los individuos cultívien ses terres perquè les Valls tinguen sos manteniments, més que més de blat. És concectària de la màxima 29 següent.

MÀXIMA 25 Procurar que los inividuos de les Valls cultívien ses terres a fi de que elles estiguen abastades, la primera cosa, de blat; és consecutòria de la màxima antecedent.

Maxima 26. Afavorirals treballadors, singularment als Pagedsos, y patrocinar als Mercaders.

(De institutione rei...de Francesco Patrizi)

(Màxima) 26-Afaborir als trevalladors, singularmen als Pagedsos, y als Mercaders patrocinarlos.

(MÀXIMA) 26. Afaborir als treballadors, singularmen als Pagedsos, y als Mercaders patrocinar-los.

MÀXIMA 26.-Afavorir als trevalladors, singularment als pagessos y patrocinar als mercaders.

Maxima 26. Afavorirals Trevalladors, singularment als pagessos, y patrocinar als Mercaders.

Màxima 26 Afavorir als treballadors, singularment als pagessos, i patrocinar als mercaders.

(Màxima) 26. Afaborir als trevalladors, singularmén als pagesos, y als mercaders patrocinar-los.

MÀXIMA 26 Afavorir als treballadors, singularment als pagesos, i patrocinar als mercaders.

Maxima 27. Cuidar dela bona educacio dela Juventut en lo Sant temor de Deu, bonas costums, y cultivo de lletras.

(Màxima) 27-Cuÿdar de la bona educassió de la Juventut en lo Sant temor de Deu, bones costums, y coltivo de lletras.

(MÀXIMA) 27. Cuidar de bona educació de la Juventut en lo sant temòr de Deu, bones costums y cultivo de lletras.

MÀXIMA 27.-Cuidar de la bona educació de la Jubentut en lo sant temor de Deu, bonas costums y cultivo de lletras.

Maxima 27. Cuidar dela bona Educacio dela Jubentut enlo Sant temor de Deu, bonas Costums, y Cultivo de lletras.

Màxima 27 Cuidar de la bona educació de la juventut en lo sant temor de Déu, bonas costums i cultivo de lletras.

(Màxima) 27. Cuidar de la bona educassió de la juventut en lo sant temor de Déu, bones costums y cultivo de lletras.

MÀXIMA 27 Cuidar de la bona educació de la joventut en lo sant temor de Déu, bones costums i cultivo de lletres.

Maxima 28. Tolerar alguna cosa, y fer del desentes, a fi de evitar algun gran dany, o lograr algun profit.

(Reis 1 de la Bíblia)

(Màxima) 28-Tolerár alguna cosa, y fer del desentès á fi de evitar algun gran danÿ, ó lograr algun profit.

(MÀXIMA) 28. Tolerar alguna cosa y fer del desentès á fi de evitar algun gran dany, ó lograr algun profit.

MÀXIMA 28.-Tolerar alguna cossa y fel el desentes a fi d'evitar algun gran dany, ó lograr algun profit.

Maxima 28. Tolerar aguna Cossa, y fer del desentes a fi de Evitar algun gran dany, o lograr algun profit.

Màxima 28 Tolerar alguna cosa i fer del desentès a fi d'evitar algun gran dany o lograr algun profit.

(Màxima) 28. Tolerar alguna cosa y fer del desentès a fi de evitar algun gran dany o lograr algun profit.

MÀXIMA 28 Tolerar alguna cosa i fer del desentès a fi d'evitar algun gran dany o lograr algun profit.

Maxima 29. No carregar, (en tant que se puga), de mals, y tallas als Individuos delas Valls.

(De vita Caesarum de Gai Suetoni Tranquil)

(Màxima) 29-No carregár (tan que se puga) de mals, y tallas als Individuos de les Valls.

(MÀXIMA) 29. No carregar (tan que se puga) de mals y tallas als individus de les Valls.

MÀXIMA 29.-No carregar (en tant se puga) de mals y tallas als individuos de las Valls.

Maxima 29. No Carregar (en tant que sepuga) de Mals, y tallas als individuos delas Valls.

Màxima 29 No carregar (en tant que se puga) de mals i tallas als individus de las valls.

(Màxima) 29. No carregar (tan que se puga) de mals y tallas als individuos de les Valls.

MÀXIMA 29 No carregar (en tant que se puga) de mals i talles als individus de les Valls.

Maxima 30. No apurar als subdits fins al ultim extrem, ni curar ab foch, y ferro (com solem dir) lo que pot curarse ab remeis suaus, y unturas, ni tirar tant la corda, que vinga a romperse.

(Màxima) 30.-No apretar als subdits fins al últim extrem, ni curar ab foch, y ferro lo que se pot curar ab remeys seus, ni tirar tan de la corda, que vinga á romperse.

(MÀXIMA) 30.No apretar als subdits fins al últim extrem; ni curar ab foch y ferro lo que se pot curar ab remeys seus, ni tirar tant la corda que vinga a á romperse.

MÀXIMA 30.-No apretar als subdits, fins al últim extrem, ni curar ab foch y ferro (com solem dir) lo que pot curarse ab remeis seus y unturas, ni tirar tant la corda que venga a romperse.

Maxima 30.No apretar als Subdits, fins al últim Extrem, ni curar ab foch, y ferro (com solem dir) lo que pot curarse ab remeis seus, y unturas, ni tirar tant la Corda, que vinga a romperse.

Màxima 30 No apretar als súbdits fins a l'últim extrem, ni curar amb foch i ferro (com solem dir) lo que pot curar-se amb remeis seus i unturas, ni tirar tant la corda que vinga a romper-se.

(Màxima) 30.No apretar als súbdits fins a l'últim extrem, ni curar ab foch y ferro lo que se pot curar ab remeys seus, ni tirar tan la corda que vingue a rompre-se.

MÀXIMA 30 No apretar als súbdits fins a l'últim extrem, ni curar ab foc i ferro (com solem dir) lo que pot curar-se ab remeis seus i untures, ni tirar tant la corda que vinga a romper-se.

Maxima 31.Portarse en tot ab moderacio, mesclar la blandura, ab la severitat.

(Màxima) 31-Portarse en tot ab moderació, mesclar la blandura ab la severitat.

(MÀXIMA) 31.Portarse ab tota moderació: mesclar la blandura ab la severitat.

MÀXIMA 31.-Portarse en tot ab moderació, mesclar la blandura ab la severitat.

Maxima 31.Portar-se en tot ab moderacio, mesclar la blandura ab la severitat.

Màxima 31 Portar-se en tot amb moderació; mesclar la blandura amb la severitat.

(Màxima) 31.Portar-se en tot ab moderació; mesclar la blandura ab la severitat.

MÀXIMA 31 Portar-se en tot amb moderació, mesclar la blandura amb la severitat.

Maxima 32.Fer las cosas ab tanta prudencia, y consell, que ningú pugá reprehenderlas ab raho; pero si alguns sens ella o fessen, no darselin cosa.

(Màxima) 32-Fer les coses ab tanta prudencia, y consell, que ningú pugá ab rahó repèndrerlas, però si alguns, sens ella, ho fessen, no darcelin cosa, es concecta- á la del numero 12.

(MÀXIMA) 32.Fer les coses ab tanta prudencia y consell, que ningú pugá ab rahó reprendrerlas, però si alguns, sens ella, ho fessen no darselin cosa. Es consecaría á la del número 24.

MÀXIMA 32.-Fer las cosas ab tanta prudencia y consell, que ningú pugá reprehenderlas ab rahó; pero si algu sens ells o fessin, no darselin cosa.

Maxima 32.Fer las Cosas ab tanta prudencia, y Consell, que ningú pugá reprehenderlas ab raho; pero si alguns sens ells; o fessen no darselin Cosa.

Màxima 32 Fer las cosas amb tanta prudència i consell que ningú pugá reprehender-las amb rahó però si alguns sens ells o fessen, no darse-li'n cosa.

(Màxima) 32.Fer les coses ab tanta prudència y consell que ningú pugá, ab rahó, reprèndrer-las; però si alguns, sens ella, ho fessen, no dar-se-li'n cosa. És concetà(ria) a la del número 12.

MÀXIMA 32 Fer les coses amb tanta prudència i consell que ningú pugá reprendre-les amb raó; però si alguns sens ells ho fessen, no dar-se-l'in cosa.

Maxima 33.No voler arrencar las cosas de colp, que estan molt rebudas y asentadas, encaraque sian malas.

(Màxima) 33-No voler arrencar de cop les coses que estan molt rebudes, y assentades, encaraque sian males.

(MÀXIMA) 33.No voler arrancar de cop les coses que estan molt rebudes y assentades, encaraque sian males.

MÀXIMA 33.-No voler arrancar las cosas de colp, que estan molt rebudas y assentadas, encara que sian malas.

Maxima 33.No voler arrancar las Cosas de Colp, que estan molt rebudas, y assentadas, encara que sian Malas.

Màxima 33 No voler arrancar las cosas de colp que estan molt rebudas i assentadas encara que sian malas.

(Màxima) 33.No voler arrencar de cop les coses que estan molt rebudes y assentades, encara que sian males.

MÀXIMA 33 No voler arrencar les coses de colp que estan molt rebudes i assentades, encara que sien males.

Maxima 34.Prevenir las cosas, de tal manera, que ninguna sia nova, y repentina.

(Màxima) 34-Prevenir les coses de manera que ninguna sie nova, y repentina.

(MÀXIMA) 34.Prevenir les coses de manera que ninguna sie nova y repentina.

MÀXIMA 34.-Prevenir las cosas de tal manera, que ninguna sia nova ni repentina.

Maxima 34.Prevenir las Cosas de tal manera, que ninguna sia nova, y repentina.

Màxima 34 Prevenir las cosas de tal manera que ninguna sia nova i repentina.

(Màxima) 34.Prevenir les coses de manera que ninguna sie nova y repentina.

MÀXIMA 34 Prevenir les coses de tal manera que ninguna sia nova i repentina .

Maxima 35.Prevenir los mals, sangrantse antes no vinga la malaltia.

(Màxima) 35-Prevenir los mals, y sangrarse antes de venir la malatia.

(MÀXIMA) 35.Escullir per Sindichs, y per lo maneigt de sos negocis á homens molt discrets. Es consecraria á la del número 32.

MÀXIMA 35.-Prevenir los mals, sangrantse antes no vinga la malatia.

Maxima 35.Prevenir los mals, sangrant-se antes no vinga la malaltia.

Màxima 35 Prevenir los mals, sangrant-se antes no vinga la malatia.

(Màxima) 35.Prevenir los mals y sangrar-se antes de venir la malaltia.

MÀXIMA 35 Prevenir los mals, sangrant-se antes no vinga la malatia.

Maxima 36.Portarse las Valls ab igualtat, tant respecte a Fransa com a España, hablar be, y asistir a una, y altra corona.

(Màxima) 36-Portarse les Valls ab igualtat tan respecte á Fransa, com á Espanya, y parlár be, y acistir á una, y altra corona.

(MÀXIMA) 36.Portarse las Valls ab igualtat, tan respecte á Fransa, com á Espanya, y hablar bé, y asistir a una y altra Corona.

MÀXIMA 36.-Portarse las Valls ab igualtat, tant respecte a Fransa com a España, hablar be, y asistir a una y altra corona.

Maxima 36.Portarse las valls ab igualtat, tant respecte a fransa com a España, hablar be, y asistir a una y altra Corona.

Màxima 36 Portar-se las valls amb igualtat, tant respecte a França com a Espanya, hablar bé i assistir a una i altra corona.

(Màxima) 36.Portar-se les Valls ab igualtat, tan respecte a Fransa com a Espanya; y hablar bé y acistir a una y altra corona.

MÀXIMA 36 Portar-se les Valls amb igualtat, tant respecte a França com a Espanya; hablar bé i assistir a una i altra corona.

Maxima 37.En temps de Guerra entre Fransa, y España no demostrarse ab particularitat parcials de una Corona, contra dela altra, sino conservar sa neutralitat.

(Màxima) 37-En temps de guerra entre Fransa, y Espanya no demostrarse ab particularitat parcials de una corona contra la altra, sino concervár sa neutralitat.

(MÀXIMA) 37.-En temps de guerra entre Fransa y Espanya no demostrarse ab particularitat parcials de una Corona contra la altra, sino conservar sa neutralitat.

MÀXIMA 37.-En temps de guerra entre Fransa y España no demostrarse ab particularitat parcials de una Corona, contra de la altra, sino conservar sa neutralitat.

Maxima 37.En temps de Guerra entre Fransa, y España no demostrarse ab particularitat parcials de una Corona, contra dela altra, sino Conservar sa neutralitat.

Màxima 37 En lo temps de guerra entre França i Espanya no demostrar-se amb particularitat parcials de una corona contra de l'altra sino conservar sa neutralitat.

(Màxima) 37.En temps de guerra entre Fransa y Espanya no demostrar-se ab particularitat parcials de una corona contra la altra, sino concervar sa neutralitat.

MÀXIMA 37 En temps de guerra entre França i Espanya no demostrar-se amb particularitat parcials d'una corona contra de l'altra, sino conservar sa neutralitat.

Maxima 38. Vedar no passen delas Valls las cosas, que per son us los consedeix lo Rey de Fransa, y prohibeix passar a España, et Vice Versa.

(Màxima) 38-Vedár no passien de les Valls les cosas que per son us los concedeix la corona de Fransa, y son prohibidas passár á Espanya, y com també lo contrári.

(MÀXIMA) 38. Vedar no passien de les Valls les cosas que per son ús los concedeix la Corona de Fransa, y son proibidas passar á Espanya, y com tambe lo contrari.

MÀXIMA 38.-Vedar no passen de las Valls las cosas, que per son us les consedeix, lo Rey de Fransa, y prohibeix passar a España y vice versa.

Maxima 38. Vedar no passen delas Valls las Cosas, que per son us les Consedeix, lo Rey de Fransa, y prohibeix passar a España, et Vice Versa.

Màxima 38 Vedar no passen de las valls las cosas que per son ús les consedeix lo rei de França i prohibeix passar a Espanya et viceversa.

(Màxima) 38. Vedar no pàssien de les Valls les cosas que per son ús los concedeyx la corona de Fransa y són prohibidas passar a Espanya, y com també lo contrari.

MÀXIMA 38 Vedar no passen de les Valls les cosas que per son ús los concedeix lo rei de França i prohibeix passar a Espanya, et vice versa.

Maxima 39. En temps de pesta (com succehi en Fransa en lo any 1721, en Marsella,) admetrer las lineas (per la preservacio dela pesta), de España a peticio de esta Corona, y fer guardar los paisans, preservant las fronteras de tant terrible mal; pero tot representarho ala Cort de Fransa antes, y admetrer las lineas de espanyols y de son permis, et Vice Versa.

(Màxima) 39-En temps de pesta (com sucsehi en Fransa en Marcella lo any 1721) admetrer les linees de Espanyols, y fer guardar los Paÿsáns, preservant les fronteras de tan terrible mal, però tot representantho á la cort de Fransa antes, y de son permis, et vice versa.

(MÀXIMA) 39. En temps calamitosos de guerras y tribulacions sufrirlas ab resignació y abaixar lo cap, á fi de poderlo tornár á alsar despues de finidas.

MÀXIMA 39.-En temps de pesta (com sucehi en Fransa en lo any 1721 en Marsella) admetrer las lineas (per perservació de la pesta) de España a petició de esta Corona, y fer guardar los paisans, preservant les fronteres de tant terrible mal, pero tot representaho a la Cort de Fransa antes, y admetrer las linias de espanyols de son permis et vice versa.

Maxima 39. En temps de pesta (com succehi en fransa enlo any 1721) en Marsella admetrer las lineas (per la perservacio delapesta) de España a peticio de esta Corona, y fer guardas los paisans, preservant las fronteras de tant terrible mal, pero tot repressentarho ala Cort de fransa antes, y admetrer las linias de Espanyols deson permis et vice versa.

Màxima 39 En temps de pesta (com succehí en França, en lo any 1721, en Marsella) admetrer las líneas (per la preservació de la pesta) d'Espanya a petició d'esta corona i fer guardar los paisans, preservant las fronteras de tant terrible mal, però tot representar-ho a la cort de França antes i admetrer las líneas d'espanyols de son permis et viceversa.

(Màxima) 39. En temps de pesta (com succehí en Fransa, en Marcella, lo any 1721) admétrer les línees de e(s)panyols y fer guardar los paysans, preservant les fronteras de tan terrible mal, però tot representant-ho a la cort de Fransa antes, y de son permis, et vice versa.

MÀXIMA 39 En temps de pesta (com succeí en França en lo any 1721 en Marsella), admetre les línees (per la preservació de la pesta) d'Espanya a petició d'esta corona, i fer guardar los paisans, preservant les fronteres de tan terrible mal, però tot representar-ho a la cort de França antes i admetre les línees d'espanyols i de son permis et vice versa.

Maxima 40. En temps calamitosos de guerras, y tribulacions, sufrirlas ab resignacio, y abaixar lo cap, afi de poderlo tornar a alsar, despues de finidas.

(Màxima) 40-En temps calamitosos de guerras, y tribulacions, sufrirlas ab resignació, y abaixar lo cap, á fi de poderlo tornár á alsar despues de finidas.

(MÀXIMA) 40.*Procurar en no afillar á les Valls als forasters, y que ningun que no sie fill de les Valls entrie en lo Concell, ni maneítg de ses coses, encaraque sie casat en elles.*

MÀXIMA 40.En temps calamitosos de guerres y tribulacions, sufrirlas ab resignació y abaixar lo cap, a fi de poderlo tornar a alsar despues de finidas.

Maxima 40.En temps Calamitosos, de guerres, y tribulacions, sufrirlas ab resignacio, y abaixar lo Cap, a fi de poderlo tornar a alsar despues de finidas.

Màxima 40 En temps calamitosos, de guerres i tribulacions, sufrir-las amb resignació i abaixar lo cap a fi de poder-lo tornar a alsar después de finidas.

(Màxima) 40.En temps calamitosos de guerres y tribulacions, sufrir-las ab resignació y abayxar lo cap, a fi de poder-lo tornar a alsar después de finidas.

MÀXIMA 40 En temps calamitosos de guerres i tribulacions, sofrir-les ab resignació i abaixar lo cap a fi de poder-lo tornar a alçar después de finides.

Maxima 41.No consentir, ni tolerar en les Valls als desertors de una y altra Corona de Fransa ni Espanya, antes be procurar sian de ellas expellits per los ministres dels Prínceps; com tambe providenciar, no se guien, oculten per ningun, ni que sels compria cosas de Rey, com son armes, cavalls, roba. Etc.

(Màxima) 41.No apoyár als desertórs de una y altra corona ans be procurár sien expellits per los ministres de Justicia; com tambe providenciár no se guien, oculten per ningun, ni que sels comprien cosa alguna de Reÿ, com armes, roba, etc. Es consecretaria á la 36, y 38.

(MÀXIMA) 41.No apoyar als desertòrs de una y altra Corona, ans bé procurar sian expellits per los ministres de justicia; com també providenciar no se guien, oculten per ningú, ni que sels comprie cosa alguna de Rey, armes, roba, etc. Es consecretaria á la 36 y 38.

MÀXIMA 41.-No consentir ni tolerar en las Valls als dessertors de una y altra Corona de Fransa ni España, antes be procurar sian de ellas expellits per los ministres dels Prínceps; com també providenciar, no se guien ó oculten per ningun, ni que sels compria cosas de Rey, com son armas, cavalls, roba, etc.

Maxima 41.No Consentir, ni tolerar en las Valls als dessertors de una y altra Corona de Fransa, ni España, antes be procurar sian de ellas Expellits per los ministres dels Prínceps; com tambe providenciar, no se guien o oculten, per ningun, ni que sels Compria Cosas de Rey, com son Armas, Cavalls, roba etc.

Màxima 41 No consentir ni tolerar, en las valls, als desertors d'una i altra corona, de França ni Espanya, antes bé procurar sian d'elles expel-lits per los ministres dels prínceps com també providenciar no se guien o oculten per ningú ni que se'ls compria cosas de rei com són armes, cavalls, roba, etc.

(Màxima) 41.No apoyar als desertors de una y altra corona, ans bé procurar sian expellits per los ministres de justicia, com també providenciar no séguien, ocúltien per ningú, ni que se'ls cómprie cosa alguna de rey, com armes, roba, etc. És consecretaria a la 36 y 38.

MÀXIMA 41 No consentir ni tolerar en les Valls als desertors d'una i altra corona de França ni d'Espanya; antes bé, procurar sien d'elles expellits per los ministres dels prínceps; com també providenciar no se guien o oculten per ningú, ni que se'ls còmpra cosas de rei com són armes, cavalls, roba, etc.

Maxima 42.Interesarse, en que no se refugien en las Valls facinerosos lladres, y altres homens de semblants pessimas qualitats, com tambe no sufrir en elles vagamundos, y mal entretinguts.

(Màxima) 42.Interessár en que no se recullen facinerosos, lladres, y altres de semblants qualitats; com tambe no sufrir en ellas vagamundos, y mal entretinguts.

(Màxima 42).Interessar en que no se recullen facinerosos, lladres y altres de semblants qualitats; com també no sufrir en ellas vagabundos ni mal entretinguts.

MÀXIMA 42.-Interessarse en que no se refugien en la Valls facinerosos, lladres y altres homes de semblants pessimas qualitats; com també no sufrir en ellas vagamundos y mal entretinguts.

Maxima 42.Interessarse, en que no se refugien en las Valls facinerosos, lladres, y altres homens de semblants pessimas qualitats, comtambe no sufrir en ellas Vagamundos, y mal Entretinguts.

Màxima 42 Interessar-se en que no se refugien en las valls facinerosos, lladres i altres hòmens de semblants pèssimas qualitats, com també no sufrir en ella vagamundos i mal entretinguts.

(Màxima) 42. Interessar en què no se recullen facinerosos, lladres y altres de semblants qualitats, com també no sufrir en ellas vagabundos ni malentretinguts.

MÀXIMA 42 Interessar-se en que no se refúgien en les Valls facinerosos, lladres i altres hòmens de semblants pèssimes qualitats, com també no sofrir en ella vagamundos i mal entretinguts.

Maxima 43. Procurar en no afillar en las Valls als forasters, y que ningú, que no sia fill de las Valls entrie en lo concell, y maneig de sas cosas, encaraque sia casat en ellas.

(Màxima) 43- Procurár en no afillár als forasters, y que ningun, que no sie fill de les Valls entrie en lo concell, ni maneítg de ses cosas, encaraque sie casat en elles.

(MÀXIMA) 43. Procurar en tenir los camins reals en bona disposició y limpios.

MÀXIMA 43.-Procurar en no afillar en las Valls als forasters, y que ningú que no sia fill de las Valls, entre en lo Concell y maneig de sas cosas, encara que sia casat en ellas.

Maxima 43. Procurar en no afillar en las Valls als forasters, y que ningú, que no sia fill de las Valls, entre en lo Concell, y maneig de sas cosas, y encara que sia casat en ellas.

Màxima 43 Procurar en no afillar en las valls als forasters i que ningú que no sia fill de las valls entre en lo Consell i maneig de sas cosas i encara que sia casat en ellas.

(Màxima) 43. Procurar en no afillar als forasters y que ningun que no sie fill de les Valls entrie en lo Concell ni maneítg de ses cosas, encara que sie casat en elles.

MÀXIMA 43 Procurar en no afillar en les Valls als forasters i que ningú que no sia fill de les Valls entrie en lo Consell i maneig de ses cosas, i encara que sia casat en elles.

Maxima 44. Continuar los acostumats regalos de cada any als Xefes de una, y altra Provincia, de Cataluña, y de Foix.
(Màxima) 44- Los caminos dels ports no han de esser molt bons, ans be fragosos, y dolens, sols se puça transitár merament; al contrari los camins reals de dins de les Valls, y limpios.

(MÀXIMA) 44. Los caminos dels ports no han de esser molt bons, ans be fragosos y dolents, sols se puça transitár meramen.

MÀXIMA 44.-Continuar los acostumats regalos de cada any als Xefes de una y altra provincia de Cathaluña y Foix.
Maxima 44. Continuar los acostumats regalos de cada any als Xefes de una, y altra provincia de Cathaluña, y de Foix.

Màxima 44 Continuar los acostumats regalos de cada any als xefes d'una i altra província de Catalunya i de Foix.

(Màxima) 44. Los caminos dels ports no han de ésser molt bons, ans bé fragosos y dolens, sols se puça transitár merament, al contrari los camins reals de dins de les Valls, y limpios.

MÀXIMA 44 Continuar los acostumats regalos de cada any als xefes d'una i altra província de Catalunya i de Foix.

Maxima 45. En cas de plets ab algun ministre de Fransa, o España, si se coneix, que la sentència ha de eixir contraria, recorrer alas respectivas Corts, de Fransa, o España, per la conser(vacio dels privilegis delas Valls antes dela declaracio de aquella)

(Màxima) 45- En cas de plets ab algun ministre de Fransa, ó Espanya, si se coneix que la sentència ha de eixir contraria, recorrer á les respectivas corts de Fransa, ó Espanya per la conservació dels Privilegis de les Valls, antes de la declaració de aquella.

(MÀXIMA) 45. En cas de plets ab algun ministre de Fransa ó Espanya, si se coneix que la sentència ha de eixir contraria, recorrer á les respectives Corts de Fransa ó Espanya per la conservació dels privilegis de les Valls, antes de la declaració de aquella.

MÀXIMA 45.-En cas de plets ab algun Ministre de Fransa ó España, si se coneix que la sentència ha de eixir contraria, recorrer a las respectivas Corts de Fransa ó España, per la conservació dels privilegis de las Valls, antes de la declaració de aquella.

Maxima 45. En Cas de plets ab algun Ministre de Fransa o España, si se Coneix que la Sentència ha de Eixir Contraria, recorrer alas respectivas Corts de Fransa ó España, perla Conservacio dels privilegis delas Valls, antes dela declaracio de aquella.

Màxima 45 En cas de plets amb algun ministre de França o Espanya, si se coneix que la sentència ha d'eixir contrària, recórrer a las respectives corts de França o Espanya per la conservació dels privilegis de las valls antes de la declaració d'aquella.

(Màxima) 45.En cas de plets ab algun ministre de Fransa o Espanya, si se coneix que la sentència ha de eyxir contraria, recórrer a les respectives corts de Fransa o Espanya per la concervació dels privilegis de les Valls, antes de la declaració de aquella.

MÀXIMA 45 En cas de plets ab algun ministre de França o Espanya, si se coneix que la sentència ha d'eixir contrària, recórrer a les respectives corts de França o Espanya per la conservació dels privilegis de les Valls antes de la declaració d'aquella.

Maxima 46.Procurar en tenir los caminos Reals limpios, y ab la millor disposicio.

(Màxima) 46-Continuár los acostumáts regalos de cada any als xefes de una y altra Provincia, de Catalunya, y de Foÿx.

(MÀXIMA) 46.Continuar los acostumats regalos de cada any als Xefes de una y altra Provincia, de Catalunya y de Foix.

MÀXIMA 46.-Procurar en tenir los caminos reals limpios ab la millor disposició.

Maxima 46.Procurar en tenir los Camins reals limpios abla millor disposicio.

Màxima 46 Procurar en tenir los caminos reals limpios amb la millor disposició.

(Màxima) 46.Continuar los acostumats regalos de cada any als xefes de una y altra provincia de Catalunya y de Foÿx.

MÀXIMA 46 Procurar en tenir los caminos reals límpios i ab la millor disposició.

Maxima 47.Privarse voluntariament de allo, que pot causar gran dany alas Valls, o algun disgust.

(Màxima) 47-Privarse voluntariament de alló que pot causar gran danÿ á les Valls, antes nols ho privien los Prínceps.

(MÀXIMA) 47.Privarse voluntariamen de alló que pot causar gran dany á les Valls antes nols ho privien los Prínceps.

MÀXIMA 47.-Privarse voluntariament de alló, que pot causar gran dany a las Valls, ó algun disgust,

Maxima 47.Privarse Voluntariament de allo, que pot Causar gran dany alas Valls, o algun disgust.

Màxima 47 Privar-se voluntàriament d'allò que pot causar gran dany a las valls o algun disgust.

(Màxima) 47.Privar-se voluntariament de allò que pot causar gran dany a les Valls antes nols ho privien los prínceps.

MÀXIMA 47 Privar-se voluntàriament d'allò que pot causar gran dany a les Valls, o algun disgust.

Maxima 48.er ningun motiu redimirse dela Quistia, y drets que les Valls pagan a sos Prínceps, y Señors, Bisbe de Urgell, y Compte de Foix, ni tampoch procurar altra Justicia, que la que han tingut fins al present.

(Màxima) 48-Per ningun motiu redimirse de la quistia, y drets que paguen á sos Prínceps, tan al Sr. Bisbe de Urgell, com y al Compte de Foÿx Rey de Fransa; ni tampoch buscár altra Justicia que la que han tingut fins al present,pues una, y altra cosa,es un solidissim fonament per concervár á les Valls.

(MÀXIMA) 48.Per ningun motiu redimirse de la quistia y drets que pagan á sos Prínceps, tan al Sr. Bisbe de Urgell com al Compte de Foix y Rey de Fransa; ni tampoch buscar altra justicia que la que han tingut fins al present, pues una y altra cosa es un solidissim fonamen per conservar á les Valls.

MÀXIMA 48.-Per ningun motiu redimirse de la Quistia y drets que las Valls pagan a sos Prínceps y Sr. Bisbe de Urgell y Compte de Foix, ni tampoc procurar altra justicia que la que han tingut fins al present.

Maxima 48.Per ningun motiu redimirse dela Quistia, y drets, que les Valls pagan asos Prínceps, y Srs. Bisbes de Urgell, y Comte de Foix, ni tampoch procurar altra Justicia que la que han tingut fins al present.

Màxima 48 Per ningun motiu redimir-se de la quistia i drets que les valls pagan a sos prínceps i senyors bisbes d'Urgell i comte de Foix, ni tampoc procurar altra justícia que la que han tingut fins al present.

(Màxima) 48. Per ningun motiu redimir-se de la quístia y drets que paguen a sos prínceps, tan al senyor bisbe de Urgell com al compte de Foix, rey de Fransa; ni tampoch buscar altra justícia que la que han tingut fins al present, pues una y altra cosa és un solidíssim fonament per conservar a les Valls.

MÀXIMA 48 Per ningun modo redimir-se de la quístia i drets que les Valls paguen a sos prínceps i senyors, bisbe d'Urgell i comte de Foix, ni tampoc procurar altra justícia que la que han tingut fins al present.

Maxima 49. No demostrar mai riquesas, ni propalar poder, y forsas, sinos predicar miserias, y flaquesas delas Valls; pues es aixi.

(Màxima) 49. No demostrár ja mai fausto ni riquesas, ni propalar poder i fòrsas; sinó predicár sempre la miseria, y pobresa de les Valls, com es aïxí.

(MÀXIMA) 49. No demostrar jamay fausto, ni riquesas ni propalar poder ni forsas; sino predicar sempre la miseria y pobresa de les Valls; com es aixi.

MÀXIMA 49.-No demostrar may riquesas ni propalar poder y forsas, sinos predicar miserias y flaquesas de las Valls, pues es aixi.

Maxima 49. No demostrar may riquesas, ni propalar poder, y forsas, sinos predicar miserias, y flaquesas delas Valls; pues es aixi.

Màxima 49 No demostrar mai riquesas ni propalar poder i forsas sinos predicar misèries i flaquesas de las valls, pues és així.

(Màxima) 49. No demostrar jamai fausto ni riquesas, ni propalar poder ni forsas, sinó predicar sempre la misèria y pobresa de les Valls, com és aïxí.

MÀXIMA 49 No demostrar mai riqueses ni propalar poder i forces, sinós predicar misèries i flaqueses de les Valls, pues és així.

Maxima 50. Procurar en tenir en lo archiu un repuesto de diners, per la millor, y mes prompta execucio de Justicia, confirmacio de Privilegis, y per otras urgencias.

(Màxima) 50. Procurár en tenir en lo arxiu un repuesto de dinérs per la millór execussió de la Justicia, confirmació de Privilegis, y altres Urgencias.

(MÀXIMA) 50. Procurar en tenir en lo arxiu un repuesto de dinérs per la millor execució de la justicia, confirmació de privilegis y altres urgencias.

MÀXIMA 50.-Procurar en tenir en lo archiu, un repuesto de diners, per la millor y mes prompte execució de Justicia, confirmació de privilegis y per otras urgencias, Maxima 50. Procurar en tenir en lo archiu, un repuesto de diners, per la millor, y mes pronta Execucio de Justicia, Confirmacio de privilegis, y per otras urgencias.

Màxima 50 Procurar en tenir en lo arxiu un repuesto de diners per la millor i més pronta execució de justícia, confirmació de privilegis i per altres urgències.

(Màxima) 50. Procurar en tenir en lo arxiu un repuesto de diners per la millor execució de la justicia, confirmació de privilegis y altres urgències.

MÀXIMA 50 Procurar en tenir en lo arxiu un repuesto de diners per la millor i més pronta execució de justícia, confirmació de privilegis i per altres urgències.

Maxima 51. Continuar las presons dels delinquents, com fins al temps present.

(Màxima) 51. Continuar les presóns dels delinquents com fins al present.

(MÀXIMA) 51. Continuar las presons dels delinquents com fins al present.

MÀXIMA 51.-Continuar las presons dels delinquents com fins al temps present.

Maxima 51. Continuar las Presons dels delinquents com fins al temps present.

Màxima 51 Continuar las presons dels delinqüents com fins al temps present.

(Màxima) 51. Continuar las presons dels delinqüents com fins al present.

MÀXIMA 51 Continuar les presons dels delinqüents com fins al temps present.

Maxima 52. Interesarse usque ad efusionem sanguinis, junt ab los Señors, y Princeps; porque en las Valls no se conegan altres Señor, que dits Señors; que no se paguen censos, y lluismes en ningun domini; ni se admestia fundacio, ni casa de Religiosos, majorment de aquells, que directa, o indirectament poden, tenir propis.

(Màxima) 52.-Sempre de há de interessárl la Vall, Usque ad efusionem sanguinis, junt ab los Srs. Prínceps perque en Les Valls no se conegue altres Srs. Que dits Srs. Prínceps; que no se paguien censos, y lluïsmes en ningun domini; ni se admetien fundacions de religiosos, majorment de aquells que poden, ó directe, ó indirecte tenir propis.

(MÀXIMA) 52.Sempre se ha de interessar la Vall usque ad effusionem sanguinis junt ab los Srs. Prínceps, perquè en les Valls no se conegue altre Sr. que dits Srs. Prínceps; que no se paguien censos y lluïsmes en ningun domini, ni se admeti fundacions de religiosos, majorment de aquells que no poden ó directe ó indirecte tenir propis.

MÀXIMA 52.-Interesarse usque ad effusionem sanguinis junt ab los Srs. Prínceps, perque en las Valls no se conegan otras Srs. Que dits Señors; que no se paguen censos y lluïsmes en ningun domini, ni se admetia fundació, ni casa de Religiosos, majorment de aquells que directa ó indirectament poden tenir propis.

Maxima 52.Interesarse usque ad Efusionem sanguinis junt ab los Srs. Prínceps; perque en las Valls no se Conegan altre Sr. que dits Señors; que no se paguen Censos, y lluïsmes en ningun domini, ni se admetia fundacio, ni Cassa de Religiosos, majorment de aquells, que directa o indirectament poden tenir propis.

Màxima 52 Interesarse usque ad efusionem sanguinis junt amb los senyors prínceps perquè en las valls no se conegan altre senyor que dits senyors, que no se paguen censos i lluïsmes en ningun domini ni se admetia fundació ni casa de religiosos, majorment d'aquells que, directa o indirectament, poden tenir propis.

(Màxima) 52.Sempre se ha de interessar la Vall usque ad efusionem sanguinis, junt ab los senyors prínceps, perquè en les Valls no se conegue altre senyor que dits senyors prínceps; que no se paguien censos y lluïsmes en ningun domini, ni que se admétie fundacions de religiosos, majorment de aquells que poden, o directe o indirecte, tenir propis.

MÀXIMA 52 Interesarse usque ad efusionem sanguinis, junt ab los senyors prínceps, perquè en les Valls no se coneguen altre senyor que dits senyors, que no se paguen censos i lluïsmes en ningun domini, ni s'admétia fundació ni casa de religiosos, majorment d'aquells que directa o indirectament poden tenir propis.

Maxima 53.No pendrer lo comu general, ni particulars delas Valls diners a censal a ningun de son gremi, que ho sia actualment, o que en lo temps ho pugua ser.

(Màxima) 53-No prendrer lo Comu general, ni particulars de les Valls diners á censal á ningun de son gremi, que ho sie actualment, ó que en lo temps ho pugue esser.

(MÀXIMA) 53.No pendrer lo Comú General, ni particulars de les Valls diners á censal á ningú de son gremi, que ho sia actualment, ó que en lo temps ho pugua ser.

MÀXIMA 53.-No pendrer la Comú General, ni particulars de las Valls diners a censal a ningun de son gremi, que ho sia actualment, ó que en el temps ho pugua ser.

Maxima 53.No pendrer lo Comu General, ni particulars de las Valls diners a Censal a ningun de son gremi, que ho sia actualment, o que en lo temps ho pugua ser.

Màxima 53 No pendrer lo comú general ni particular de les valls, diners a censal a ningun de son gremi que ho sia actualment o que en lo temps ho pugua ser.

(Màxima) 53.No pèndrer lo Comú General ni particulars de les Valls diners a censal a ningun de son gremi que ho sie actualment ó que en lo temps ho pugue ésser.

MÀXIMA 53 No prendre lo Comú General ni particulars de les Valls diners a censal a ningun de son gremi, que ho sia actualment o que en lo temps ho pugua ser.

Maxima 54.En cas de aver de empeñar algun comunal, o pendrer diners a censals empeñarlo, o pendrels a un estrany, antes que a un del concell, o gremi.

(Màxima) 54-En cas de haver de empenyàr algun comunal ó pendrer diners á censal, empenyàrlo, ó pendrels á estrany's antes que á un del concell, ó gremi.

(MÀXIMA) 54.En cas de haber de empenyar algun comunal, ó pendrer diners á censals, empenyarlo ó pendrels á estrany antes que á un del Concell ó gremi.

MÀXIMA 54.-En cas de haver de empeñar algun comunal ó pendrer diners a censals empeñarlo ó pendrels a un estrany antes que a un del Concell ó gremi.

Maxima 54.En cas de haver de Empeñar algun Comunal, o pendrer diners a Censals Empeñarlo, o pendrels a un Estrany antes que aun del Consell o gremi.

Màxima 54 En cas d'haver d'empenyar algun comunal o pendrer diners a censals, empenyar-lo o pendre'ls a un estrany antes que a un del Consell o gremi.

(Màxima) 54. En cas de haber de empenyar algun comunal o pèndrer diners a censals, empenyar-lo o pendre'ls a estranys antes que a un del Concell o gremi.

MÀXIMA 54 En cas d'haver d'empenyar algun comunal o pendre diners a censals, empenyar-lo o pendre'ls a un estrany antes que a un del Consell o gremi.

Maxima 55.Finalment.Procurar regne, y floresca en las Valls la Pietat o Relio al culto de Deu, la Justicia, la Pau, y la Abundancia.

(Màxima) 55-Finalmen procurár regnie en les Valls, y floresca la pietat, ó Religió, al culto de Deu, la Justicia, la pau y la abundancia.

(MÀXIMA) 55.Finalmen procurar regne en las Valls y floresca la pietat o relijó al culto de Deu, la justicia, la pau y la abundancia.

MÀXIMA 55.-Finalment procurar regne y floresca en las Valls, pietat y relijó al culto de Deu, la Justicia, la Pau y la abundancia.

Maxima 55.Finalment Procurar regne, y floresca en las Valls Pietat y Religió al Culto de Deu, la Justicia la Pau, y la abundancia.

Màxima 55 Finalment, procurar regne i floresca en las valls pietat i relijó al culto de Déu, la justícia, la pau i l'abundància.

(Màxima) 55.Finalmén, procurar régnie en las Valls y floresca la pietat o relijó al culto de Déu, la justícia, la pau y la abundància.

MÀXIMA 55 Finalment, procurar regne i floresca en les Valls pietat i reli(g)ió al culto de Déu, la justícia, la pau i l'abundància.